13519

ДЕРЖАВОПИСЪ СЕРБІЄ.

(Statistique de Serbie.)

Digitized by Google

STATISTIQUE

DE

SERBIE.

Rédigée par

Vladimir Jakschitch,
Professeur.

première livraison.

Belgrade

Imprimerie de la principautée de Serbie.

1855.

Digitized by Google

ДЕРЖАВОПИСЪ СЕРБІЄ.

САЧИНЊНЪ

Владиміромъ Якшићемъ,

Професоромъ державны наука у кн. серб. Лицею, членомъ друштва Сербске Словесности, Атенеа Италіанскогъ, Академіи Ђоргофіла у Флоренцу и школске Комисіе у Бѣограду.

ПЕРВА СВЕЗСКА.

(Извађено изъ седме свезске Гласника.)

У БѢОГРАДУ

У КНЯЖ. СЕРБ. КНЬИГОПЕЧАТНЬИ.

1855.

Digitized by Google

A01
1455836

Digitized by Google

Al chiarissimo Signore

ATTILIO ZUCCAGNI-ORLANDINI,

Presidente perpetuo dell' I. e R. Ateneo Italiano, e Segretario in capo dello Stato Civile e della Statistica Generale del Granducato di Toscana

con perfetta stima

dedica

l'autore.

Digitized by Google

Digitized by Google

I.

ЧИСЛО И ПОКРЕТЪ ЛЮДСТВА ГЛАВНОГА ГРАДА БѢОГРАДА.

Recensement et mouvement de la population de la ville de Belgrade.

На концу минувше године свершенъ е у нашемъ отечеству шестый пописъ людства пакъ како е и наше мѣсто обытаваня томъ прилкомъ пописивано, то за необходно нужно держимъ, да отуда получене податке и нашемъ читаюћемъ свѣту саобштимъ. Бѣоградъ има у многомъ призрѣнію не само помѣстну, но европску важностъ; збогъ землѣписногъ положеня на двѣма рѣкама, у умѣреномъ поднебію и у плоднимъ предѣлима по чему е великомъ терговачкомъ развитку приступанъ; збогъ стратегичне важности кою нѣна твердиня спрамъ велике унгарске равнице заузима; збогъ сѣдишта сербскогъ правитеьлства съ коимъ

Европа свакій данъ чешће у додиръ долази; и найпослѣ изъ узрока, што се у нѣму стиче лѣпота, матеріалио богатство и умна просвѣта новороѣеногъ єдногъ народа, кои премда само миліонъ душа броѣи ипакъ збогъ грађанске свободе свимъ окружаваюћимъ га народима чувство дивленя и похвале измамлює.

Текъ послѣ осамъ година получилисмо опетъ наново пописъ нашегъ града у онаквой точности, съ коіомъ се наука задовольити може, премда є до савершенства іоштъ далекій путъ. Ланьскій пописъ можесе узети да є найточнін одъ свипетъ досадъ у Бѣограду предузиманы, премда є и онай у години 1846 произведеный доста задовольителанъ. Съ радошћу примѣчавамо да є число нѣговогъ жительства нарастло и ако є 1848 и 1849 године азіятска колера много породица у церно завила, готово є оно годишнѣ са 300 душа растло. Слѣдуюћій прегледъ дає намъ отомъ безпрекослословие доказе.

Число жителя, у години 1854.

Nombre d'habitanta en 1854.

	Кућа. maisons.	бракова. mariages.	муж. hommes.	женс. femmes.	скупа. total
Кавказске феле . Race de Caucase	1.782	2.519	9.279	5.557	14.836
Еврея. . Juifs.	222	336	881	865	1746
Цыгани христ. . . Bohémiens chrét.		14	29	33	62
Цыгани мухам. . . Bohémiens mahom.		22	50	39	89
Свега total.	2.004	2.891	10.239	6.494	16.733.

Digitized by Google

У години 1846.
en ,,

Кавказске феле Race de Caucase	1569	1958	7923	4685	12,608
Еврея Juifs	151	307	786	776	1662
Цыгана хрнст. Bohémiens chrét.	—	24	50	39	89
Цыгани мухам. Bohémiens mahom.	—	43	63	49	122
Свега Total.	1.720	2.332	8 822	5.549	14.371

Као што є наравно, са умноженимъ людствомъ нарастіо є и брой кућа и постоећи, бракова пакъ односно они су се яче намножили него и само жительство будући є, у години 1854 више наброяно него у 1846:

Différence en plus entre 1846 et 1854.

		Дума. habitants.		
Кућа maisons	Бракова mariages	мужк. hommes.	женск. femmes.	скупа total
284	559	1.417	945	2.362
	Или годишнѣ на сто выше pour cent.			
.188	2·67	1 88	1·96	1·90.

Кућа дакле у равномъ размѣру више има у колико и цѣлогъ народа, само одъ овога опетъ женскогъ пола нѣшто више има него мужкога, а бракови су готово са 50% више множили се него што би односно къ людству изискивало се. Ове появе изяснити ніе тежко. Што яче людство гдѣ расти съ тимъ ће и кућа више быти, нарочито ако растоянiе у времену съ едне стране велико ніе, а съ друге ако се у народномъ тецыву нѣшто нагле промѣне недогоде, чрезъ кое бы се многе за-

дружне бывше куће дѣлити почеле. Мужкараца сараамѣрно зато є манѣ нарастло што у 1846 години у граду становавши сужници у прошлой ту нађени нису но у Топчидеру, изъ кога є узрока мужкараца у первой години са 200 душа — робіяна — више наброяно. Бракова пакъ зато много више има, што є у колеричнымъ годинама такны много разрѣшено, међу коима є и подоста стары могло быти, пакъ почемъ увећаный поморъ никакавъ убиточный уплывъ на народно иманѣ имао ніє, тоє само прилика многимъ момцима подала се: да се окуће, єръ су многа доиде сиезана быиша добра млађима привала, те су ій ови одма и уживати зажелили. Одъ године 1844-1848. заключавано є по 109 бракова годишнѣ а одъ 1849-52. већъ по 166, или у пола више и то поглавито изъ горенаведены причина.

Кодъ Цыгана православны наброяно є у минувшой години 11 кућа а кодъ Мухамеданаца само єдна, но ове самъ зато изоставіо, што у пописнимъ скрижалима одъ године 1846. ньи никако и нема назначены, пакъ самъ ій сравненя ради и у последньой години изоставити морао. Зачудо намъ є пакъ да мухамеданци више одъ єдне куће немаю пакъ почемъ двадесетъ ньини породица тежко у єдной кући живити могу, то ће мо радо узети, да одъ ти Цыгана многи по турскимъ кућама живе. Болѣ є дакле кодъ Цыгана и сада куће у рачунъ неузимати кадъ све пописане быле нису.

Прошле године нађено є у Бѣограду 2362 душе више него 1846, или готово 2% годишнѣ више; пакъ почемъ се цѣло наше отечество за то време са 1% съ людствомъ множило, то изъ овы дѣла явствує, да наша столица двапутъ ране расти него цѣла земля. И у предидућимъ годинама показаосе подобный размѣръ.

Digitized by Google

Да се наши сажитељи на природномъ путу намножили нису, показаће друга една скрижаль, овдѣ пакъ ставлямъ оне сажителѣ кои се за стал не узети немогу. Одъ овы е было:

Population passagère en	Године. 1854.	1846.	годишнѣ на сто више. augmentation annuelle.
Особа изъ други мѣста Сербіе. de Serbie.	1.344	1.069	3·0%.
„ турски поданика. de Turquie	1.652	1.197	4·0
„ остали европски „ d'autres contrées d'Europe.	1.862	1.271	4·7
Свега Total.	4 858	3.537	4 0

Особе, кое се као стране за нашъ градъ узети могу двапутъ су се яче намножиле крозъ послѣдньи осамъ година него цѣло людство, а нарочито овай появь кодъ осталы поданика европски держава у очи пада. Сасвимъ е понятно, да процентъ странаца овако высокъ и спао небы, да се е нѣшто людство уобште природно яче множило, еръ ово е извѣстнимъ природнымъ законима подчинѣно, а досѣлявань много е одъ овогъ независніе и остае редовніе. Одъ странаца, нарочито домаѣи, многи су у редъ сталны жителя прешли, тако исто и турски а и европски поданицы, послѣ само мало година, у сербско сажительство ступаю, изъ узрока, што имъ се у слѣдству подобны корака, многа привредна олакшаня подарую

Сравнивши осмогодишнѣ растенѣ жительства нашегъ града и увѣривши се, да оно годишнѣ 1·9% износи, за сходно держимъ, да и друге престолне градове наведемъ, кои су крозъ послѣдньи десетакъ

година у своимъ жительима растли, те тако ће мо любопитно сравненѣ са нашимъ мѣстомъ учинити моћи.

Число жителя.

Градъ. Ville	Године., année.	nombre d'habitants	Годишнѣ множенѣ augmentation annuelle. Особа, d'habitants;	на сто. pour cent.
Дрезденъ.	1843.	78.995	2.834	3·09
Dresde.	52.	104 500		
Бриселъ.	1842.	114.633	3.735	2·80
Bruxelles.	52.	151.984		
Берлинъ.	1843.	353.149	9.584	2·41
Berlin.	52.	438.958		
Лондонъ.	1841.	1,948.369	41.477	2·11
Londres.	51.	2,363.141		
Бечъ.	1842.	375,834	7.428	1·65
Vienne.	50.	431.147		
Туринъ.	1838.	117.062	1.978	1·56
Turin.	48.	136.849		
Петроградъ.	1830.	455.823	7.642	1·55
St.-Pétersbourg.	50.	532 240		
Флоренцъ.	1844.	104.192	1.148	1·04
Florence.	54.	115.675		
Штокхолмъ.	1840.	84.161	891	1·01
Stockholm.	50.	92.070		
Паризъ.	1841.	955.907	9.736	·97
Paris.	51.	1,053.262		
Римъ.	1841.	158.868	1329	·80
Rome.	50.	170.824		
Копенхагенъ.	1840.	120.819	888	·71
Kopenhague.	50.	129.695		

Између дванаесть као примѣръ наведены градова у коима се жительи яко множе, Дрезденъ Бриселъ, Берлинъ пакъ и самъ Лондонъ нашъ Бѣоградъ превазилазе. Са Бечомъ, Туриномъ и Петроградомъ стои подеднако и само што остале градове готово у двапута превазилази. Овдѣ додуше то обстоятельство изъ вида изгубити несмѣмо што е обсолутно число жителя нашегъ мѣста сасвимъ незнатно спрамъ оны овдѣ наведены, и што нашъ Бѣоградъ ни два на сто цѣлогъ людства нашегъ отечества несачинява а други га готово сви градови у овомъ смотреню иза себе оставляю. Притомъ умногимъ овдѣ наведенимъ мѣстима у 1848 и 1849 години догодивше се буне учиниле су, да се многи жительи у престолнимъ градовима станили нису, кое бы подъ другимъ обстоятелствама учинили были а съ дриге стране и многе су се породице изъ главны градова, као огньишта немира, поукланяле. Тако е Паризъ 1851 године исто толико жителя брояо као оно и 1846 дакле пре петъ година, кое се само грађанскимъ ратомъ обяснити дае. У сусѣдной пакъ Аустрій догодивши се у поменутимъ годинама немирни покрети имали су сасвимъ противно дѣйство, будући се доста великій брой у войвоству раскућены Серба и у Бѣоградъ добѣгши овдѣ найпослѣ и насѣліо. Отуда е одчасти 1849 године и послѣ великій брой вѣнчаваня наступіо а у послѣдньимъ двѣма опетъ е редованъ постао као и пре, све спрамъ жителя рачунаюћи.

Не мало занимльиво е и подѣленѣ христіянскогъ жительства нашегъ града на праве грађане и правителствене чиновнике. Уредъ овы послѣдньи ушли су додуше и многи кои тамо неспадаю, као: бандисте, слуге и пр. али ипакъ за любопытногъ

державописателя получени податци одъ понѣкогъ поученя быти могу. Измеѓу христіана было е дакле у години 1854:

	Куѣа. maisons.	Бракова. mariages.	Душа. habitants chrétiens. муж hommes	жен femmes.	скупа total.
Чиновника employés publics	222	279	990	802	1.792
Граѓана bourgeois.	1.560	2.240	8.289	4.755	13.044

Чиновницы живе у него оволико куѣа у колико и Євреи и само су са 16 душа ячіи Одъ мужкогъ пола има меѓу њима много више него кодъ Євреи кодъ кои е онъ готово са женскимъ подеднако, напротивъ има много манѣ постоѣни бракова. Животне потребе увекъ су кодъ аристократичне класе веће бывале него кодъ граѓанске, коя на сполашньій блескъ и романтичный животъ велику важность полагала ніе као што се то кодъ они свагда примѣчавало. Са измышлѣнимъ потребама пакъ отешчано е заключаванѣ новы бракова, пакъ зато ій кодъ Бѣоградски чиновника рѣѣе виѓамо, него кодъ осталы сажителя. Безъ Цыгана брояо е Бѣоградъ у три разна времена:

Жителя
habitants sans Bohémiens.

Године. année.	куѣа. maisons.	мужки. hommes.	женски femmes.	скупа. ensemble	на 100 куѣа долазило е душа. ponr 100 mais. habit.	женски муж. душа fem. hom.
1834.	769	4.199	2834	7.033	913	148
46.	1.720	8.709	5.461	14.170	825	159
54.	2.004	10.160	6.422	16.582	827	156

Цѣло людство нашегъ града множило се за преме первогъ періода са 5·66%, а крозъ послѣдиѣ осмолѣтіе само са 1·90%, дакле крозъ перво време трипута яче, а тако е исто и са цѣлымъ людствомъ нашегъ отечества было, но о овоме ће мо текъ на годину пространо говорити моћи. Задонолни смо далѣ примѣтити, да су се христіяни у послѣдньмъ временику са 2·03%, а Євреи само са ·65% годишнѣ множили, а то се само тыме постићи могло, што су Єврейски жители на само природный прираштай ограничени, кадъ напротивъ христіяни са стране онако великій доплнвъ добиваю, будући е опетъ кодъ ньи природно множенѣ посве слабо. Спрамъ 1846 годе Цыгани су уштербъ одъ 50 душа претерпили, но овосе появленѣ само времену пописа приписати има єръ е онай Октоврія а послѣдный Декемврія мѣсеца случіо се, кадъ никаквы скитаюћи се Цыгана у Бѣограду већъ више было ніе, будући су по Митровидну одма у Шумадію на зимиште отишли. Овогъ рода Цыгани нису међу тимъ у прошлой години никако ни пописавани были, изъ чега слѣдуе, да мы іоштъ до данасъ обштегъ пописа людства нашегъ отечестна немамо.

Увѣренъ будући, да е прошле године попись нарочито у томъ смотрению точанъ было, што е сво тада у нѣму нашавше се жительство побѣлѣжено было наумнмъ га и по старости подѣлити и то одъ петъ до петь година, као што е већъ и одъ найверстніи державописателя тай методъ усвоенъ. Утомъ самъ послу десета времена пропустіо, но и пакъ самъ га свершіо, изъ узрока, што ме е занимльивость получаваны резултата све то више на посао побуђавала. Како се пакъ женскій полъ кодъ насъ іоштъ по узрасту не пописуе, то самъ

и я текъ одъ мужкогъ, као далеко важнiегъ по привреди и по числу, податке получiо, кое овдѣ ставлямъ.

Число жителя по узрасту одъ петъ до петъ година.
Division de la population du sexe masculin par âge de 5 en 5 ans.

Узрасть. âge.	Чиновници. fonctionnaires.	Грађани. bourgeois.	Заедно. ensemble.	Евреи. Juifs.	Цыгани. Bohémiens.	Свега. total.
1—5	120	683	803	211	16	1030
6—10	70	512	582	115	7	704
11—15	80	979	1059	122	6	1187
16—20	144	1582	1726	82	7	1815
21—25	105	1119	1224	62	12	1298
26—30	167	1071	1238	78	13	1329
31—35	113	682	795	50	3	848
36—40	86	592	678	64	10	752
41—45	38	325	363	24	1	388
46—50	30	277	307	27	1	335
51—55	13	144	157	14	1	172
56—60	13	155	168	18	—	186
61—65	7	69	76	9	—	85
66—70	1	42	43	5	1	49
71—75	3	37	40	—	1	41
76—80	—	12	12	—	—	12
81—85	—	5	5	—	—	5
86—90	—	3	3	—	—	3
Свега total.	990	8289	9279	881	79	10.239

Између 1000 душа было е
parmi 1000 individus il y a eu

Узрасть. âge.	Чиновн. fonctionnaires.	Грађани. bourgeois.	Евреи и Цыгани. Juifs et Bohémiens.
1—20	420	453	590
21—60	569	527	394
61—90	11	20	16

Digitized by Google

Између 10.000 жителя брои по узрасту
parmi 10.000 individus compte

Узрастъ age. одъ—год.	Бѣоградъ. Belgrade.	Сербія. Serbie.	Паризъ. Paris.	Дански градови. Villes danoises.
1—5.	1.006	1806	682	1220
6—10.	688	1.414	592	960
11—15.	1159	1258	653	930
16—20.	1772	1152	862	980
21—25.	1268	894	1230	880
26—30.	1298	856	1267	990
31—35.	828	620	997	910
36—40.	734	561	960	770
41—45.	379	356	722	570
46—50.	327	385	680	520
51—55.	168	161	510	380
56—60.	182	185	336	310
61—65.	83	97	217	210
66—70.	48	100	155	160
71—75.	40	44	85	90
76—80.	12	53	42	45
81—85.	5	32	13	16
86—90.	3	15	5	6
90—95.	—	3	2	1
96—100.	—	3	—	—

Расположеніе њино на младежь, мужеве и старце.

1—20.	4.625	5.630	2.789	4.090
21—60.	5.184	4.018	6.692	5.382
61—100.	191	352	519	528

Као што се изъ предстоећи скрижалы види цѣло бѣоградско жительство подѣљено е и по старости на четири разреда: на явне чиновнике са своіомъ породицомъ и нѣшто мало явны служителя; на грађане са челядима; на Євреє и стално

живеће Цыгане оба вѣроисповѣданія. Ова два послѣдня разреда дружства могу се безъ погрѣшке, као изъ самосталны жителя састоећа се узети, єръ међъ ньима у детинскимъ годинама налазећи се жителя найвише има као што се то по природномъ закону и у свима державама и показує. Кодъ чиновника већъ тано ніє, будући се за ньіову личну послугу доста особа изъ млађегъ узраста изискує, панъ зато међъ ньима одъ 1-5 год. више одъ 121 на сто нема, а у узрасту одъ 25-30 година има ій већъ 170. Почемъ се наша держава іоштъ као млада назвати мора, то у овай разредъ старости поредъ послужителя и знатно число званичника, а нарочито спремаюћи се, спада. — Кодъ осталы грађана класа одъ 16-20 година найяча є, данле са 10 година инжа одъ чиновничке, а ово є зато тано, што грађани не занимаю толико одрастни слугу колико младића, кои поредъ покућарски послова и разне умѣтности уче. Изъ довде наведены података како одъ чиновника тако и одъ грађана происходи, да є служећій разредъ дружства у Бѣограду сасвимъ незрѣо, непуполѣтанъ, текъ између 16 и 20 године. — Чивути и Цыгани стоє у нормалномъ станю и зато се они за сталне жителѣ нашегъ мѣста и сматрати мораю.

Іошть поодавна, сачиняваюћи державописъ Сербіє, дошао самъ на ту мысао быо, да людство нѣно и по старости сазнамъ. Ово є додуше огромный посао, за коє се цѣло надлежателство изиснує а не єданъ човѣкъ, те тако и резултате изъ цѣле землѣ получити нао ствар немогућну, признамъ. Да бы пакъ истини приближаваюће се податке ипакъ имао, наумимъ одъ две крайности средину да узмемъ, изберемъ сирѣчъ Баньскій срѣзъ као найберже у Сербіи съ людствомъ множе-

Digitized by Google

ћій се и Карановачкій, у коме се людство готово никако немножи, поне не посредствомъ природногъ покрета. Саюзивши отуда получене податке уедно, добіемъ драгоцѣнный главный резултатъ, кои самъ поредъ процентальногъ размѣра жителя Бѣоградски ставіо. Ти су резултати добивени изъ 15.000 по узрастнымъ годинама подѣлѣны мужкараца. — Све ако средня числа одъ 15.000 душа за цѣлу Сербію и важити немогу, ипакъ ако се истини приближую, као што самъ се о томе и на путу сравненя са податцыма главногъ пописа у 1834. год. произведеногъ, када е людство на нѣколико разреда по старости пописано, до очевидности увѣрити могао.

Ако се неварамъ то е у Паризу жительство текъ у години 1851. первый путъ по старости попсано было, пакъ зато самъ отуда проистичуће резултате, на 1000 душа сведене ради сравненя овдѣ ставіо. Исто самъ тако поступіо и са свима градскимъ жительима у Данской у години 1850. живившимъ, а то бы и са другимъ градовима радо учиніо быо, кадъ бы само нужне податке имао, али на жалость и данъ данашньій весма мало земаля има у коима се людство и по разредима узраста пописуе и то онако, као што наука и практична користь изискую. И людство Париза као и Дански градова узето е само изъ мужкогъ пола.

Као што се и у осталымъ, у нормалномъ политичномъ стаю налазећимъ се державама показуе, исто тако и у Сербіи людство одъ дѣце почевши пакъ до найдублѣ старости све то слабіе числомъ быва, само е у толико између Сербіе и остале Европе разлика, што кодъ насъ сувише дѣце, манѣ мужева и сасвимъ мало стараца има.

Изъ горе наведене скрижали, у коима е людство по узрасту на 10.000 душа, као основно число, сведено, увидно е, да у Бѣограду 18 % жителя одъ 16—20 године има или исто толико колико у цѣлой Сербіи у первомъ петолѣтію. — У Паризу већъ тако ніе, но управо као кодъ насъ кодъ чиновника, т. е. одъ 26—30 година найвыше се брои и послѣ одъ 21—25, кои се появи само тыме обяснити даю, што е у те разреде и сва посада уверсѣена, — коя се у Французской са мѣстимъ жительима попису, — а кодъ насъ не, иначе безъ овога дѣла было бы у Паризу найвыше жителя између 31—35 године збогъ многочислены радника по фабрикама. — У свима данскимъ градовима примѣчаваю се доста на цѣлу землю наличеѣи резултати, єръ тамо первогъ разреда дѣце найвыше се брои, пакъ текъ између 26 и 35 године нормано се паданѣ поквари опетъ найвише збогъ стоећегъ войнства по градовима.

Као народни привредителъи дужни смо особито вниманіе на оне разреде людства у єдной держави обратити, кои не само да ништа непроизводе, но кои што више одъ труда и тецива осталы саграђана издержаваю се. Савершени люди имаю по овомъ изрику дѣцу и старце нѣговати. До своє десете године свако умно створенѣ само родителъима трошакъ проузрокує и своє године у невиной забави проводи; до двадесете спрема се по училиштама и радилиштима да себи позніе ухлѣбіе набави до шестдесете у добромъ е стаию привређавати и нерадне особе издержавати; одъ ове пакъ године те до смерти може само сакуплѣна искуства и знаня млађима саобштавати али производити у стаию ніе, као што ни дѣца нису. Премда одобрити морамо, да и младића као и стара-

ца гдѣ гдѣ има кои матеріялно производе, то опетъ съ друге стране признати се мора, да и у мужкомъ узрасту подоста наброяти се може, кои су посве беспослени те одъ труда осталы сагрђана живе. пакъ ако и тѣлесне оскудице у призренѣ узмемо, као и време болованя, кое се кодъ многи готово сваке године понавля, то онда одобрити морамо, да е горнѣ економично подѣлѣнѣ на три разреда практично узевши сасвимъ умѣстно.

Спрамъ цѣле Сербіе узевши у Бѣограду 10% манѣ дѣце има а исто толико више людій, дакле сасвимъ повольны условія, само што насъ слабіи брой стараца, природны учителя, яко узнемирує, будући іи у Сербіи двапутъ више имамего у нашемъ главномъ граду. Паризъ са 64% манѣ дѣце брои одъ Бѣограда, али са 30% више привредителя и готово три путъ више стараца. — У данскимъ градовима такође три путъ више стараца има, мужева готово наеднако, а дѣце са толико манѣ, са колико више стараца одъ Бѣограда брои се. Изъ овогъ сравненя слѣдує, да е економично Бѣоградъ и за наведены мѣста, а нарочито му нравствено поученѣ, у особама стараца налазеће се, яко оскудѣва, да, у овомъ му е смотреню и цѣла Сербія претежнія кое додуше и више дѣце на добаръ путь наставляти има.

Ако су у едной земльи рођеня средѣ честа, поморъ међъ дѣцомъ слабъ, а међъ одрастнима напротивъ якъ, то е и природно да ће у той земльи много дѣце, мало людій а сасвимъ мало стараца быти, — и ово е случай у Сербіи. Ако су пакъ рођеня многочислена а поморъ међъ свима разредима якъ, то ће и дѣце манѣ него у первомъ

случаю а и много манѣ стараца налазити се, — и овай изрекъ важи за Бѣоградъ. Кадъ су пакъ рођеня сразмѣрно рѣђа, а тако исто и поморъ међъ свима разреднма правиланъ, то ће отудъ слѣдовати, да ће и сви разреди дружства у едномъ мѣсту правилно заступлѣни быти, — и ово се изъ людства данскн градова навести дає. — У свима градовима, сматраюћи жительство по старости, требало бы войску изъ рачуна одузети, єръ досѣляваюћи се странцы, у средньимъ годинама обычно налазећи се, и онако нормално станѣ жителства разстрояваю.

Одъ неманѣ занимльнвости за наше читателѣ быће разумѣти кои су одъ наши саграђана найдуговечніи. Прелазећій у пописной кньнги свакогъ жителя поменце увѣріо самъ се да међъ ньима вайстаріи су — Цынцари и уобште изъ Маћедоніє доселивши се, а за патріярха по старости важи за нашъ градъ, житарскій терговацъ Г. Тоска, са свои 90 годнна. Да су несербски сажнтельи нашега града найпаметніи привредительи о томе никакве препирке было ніє, али да су Цынцари, дакле наймудрін кућнницы, и са животомъ найсрећніи о томе нико до сада свѣдѣнія имао ніє, премда се и животъ економично само као матеріялно иманѣ сматрати има, будући намъ се физична и морална снага за далѣ тецнво у нѣму найочевидніє представля, пакъ потоме одкривенѣ є сасвимъ и наукомъ потверђено. — Найкраћегъ су пакъ вѣка жительи у кућама къ Сави окренутимъ живећи. —

Изъ преће разложеногъ дознаднсмо, са колико се годишнѣ жительство нашегъ града у обште множило, сада пакъ одъ ползе ће быти изслѣдити

и по колико є природнимъ покретомъ людства, кое се само као степенъ привреде єдногъ мѣста протолковати дає, крозъ послѣдньи осамъ година, дакле одъ времена послѣднѣгъ пописа, за нашъ градъ жителя добивено. И овомъ приликомъ съ незадовольствомъ исповѣдити морамо, да сви дотични податци одъ еврейске общтине оскудѣваю и тако се само са онымъ на христіяне односеѣима се задовольити имамо.

Mouvement de la population chrétienne.

	Рођени. naissances.			вѣнчани. mariages.			умерли morts.			разлика. différence.		
Год. année.	муж. masc.	женс. fem.	скупа. tot.	муж. masc.	женс. fémin.	скупа. total.	муж. masc.	женс. fémin.	скупа. total.	муж. masc.	женс. fémin.	скупа. total.
1847.	204	203	407	120	349	197	546	-	145	6	-	139
48.	219	215	434	107	462	275	737	-	243	-60	-	303
49.	223	222	445	151	614	333	947	-	391	-111	-	502
50.	264	253	517	179	305	176	481	-	41	77		36
51.	197	214	411	160	336	195	501	-	139	40	-	90
52.	301	243	544	173	391	208	599	-	90	35	-	55
53.	268	265	533	125	400	222	622	-	132	43	-	89
54.	203	229	432	119	308	222	530	-	105	7	-	98
Скуп. total.	1.879	1.844	3 723	1134	3165	1798	4963	-	1286	46	-	1240
годиш. annuel.	235	231	466	142	396	225	621	—	161	6	—	155

Као што смо већъ и на другомъ мѣсту наговѣстили, поморъ у слѣдству породивше се у год. 1848 и 1849. азіятске колере, причиніо є да є, много више вѣнчавано него у предидуѣимъ годинама и яче него што є, односно къ жительству нужно было. Текъ у 1853 години наступило є за вѣнчаня нормално станѣ а за рођене текъ у ланьской

години. Рођеня су са учестанымъ вѣнчаванима такође множила се, изузимаюћи додуше 1851 годину у коіой су магновено пресѣкла се као и у ланьской, єръ ова є далеко исподъ среднѣгъ, за осмолѣтіє важећегъ числа, заостала. Кодъ числа умерлы послѣ реднѣ наступиле су правилне године, што више у одма слѣдуюћимъ двѣма, у 1850 и 1851 сразмѣрно є манѣ саранѣно него што бы и требало. Тако исто спрамъ сманѣногъ броя новорођены у минувшой години примѣчавамо такође и мало смертны случаєва, кое се међу тымъ слѣдуюћомъ причиномъ обяснити дає. До Априла мѣсеца 1853 године сви су овдѣ саранѣни робіяни у протоколе Бѣоградски церквій упнсиваны, но почемъ є оногъ мѣсеца особєна парохія у Топчидеру подигнута, то су послѣ и сви смертни случаєви одъ тамошнѣгъ се пароха записивати почели. Тако є у Топчидерской церкви у години 1853 24 муж. душа опоянно и ово є число, збогъ равнообразности Бѣоградской додато; у 1854 пакъ вѣнчанъ є тамо єданъ бракъ, крештено двоє дѣце, єдно мужко и єдно женско, а саранѣно свега 46 душа међу коима троє женсногъ пола. Сужника є было на тристотине мужкогъ и 30 душа женского пола и тако ово людство Бѣоградскомъ причислити треба пакъ текъ онда да се популаціонистични размѣри изнаћи могу. Додамо ли 1854 години и она у Топчидеру получена числа, то ће мо у мѣсто горнѣгъ главногъ скупа за хрістіяне добити за прошлы осамъ година.

Parmi les chrétiens il y a eu depuis 1847 jusqu'en 1854.

		Рођени. naissances.	умерли. morts.	виишакъ. excédent.	вѣнчани. mariages.
Пола sexe	мужс. masc.	1.880	3.208	—1.328	—
	жен. fém.	1.845	1.801	44	—
Скупа total.		3.725	5.009	—1.284	1.135

Digitized by Google

Или годишнѣ.
ou annuellement.

Пола sexe.	муж. masc.	235	401	—166	—
	жен fémin.	231	225	6	—
Скупа total.		466	626	—160	142

За среднѣ число христіянски жителя између 1846 и 1854 године имаѣмо:

Nombre moyen des chrétiens.

Бракова. mariages.	муж. hommes.	женс. femmes.	скупа. total.
2.257	8.790	5.172	13.962

Раздѣлимо ли среднѣ число стоѣній бракова са числомъ годишнѣ вѣнчаны, то получавамо ту истину, да свакій бракъ у Бѣограду дуже одъ 16 година не трае, дакле са 4 године манѣ него у цѣлой Сербіи. Кадъ брачну новорођену дѣцу са 456 годишнѣ узмемо и исту у сталне бракове подѣлимо, то имамо на 495 овы по сто дѣце, изъ чега слѣдуе, да су бракови у Бѣограду много плодніи него иначе у цѣлой Сербіи, зръ овдѣ се за исто число дѣце по 550 сталны бракова изискую. Женска рођеня спрамъ мужкій стое као 100: 101·8, разлика е дакле преслаба. — Новорођена женска дѣца у женско жительство раздѣлѣна, подаю намъ 22·4, или на оволико душа быва у Бѣограду по едно рођенѣ. — Сви смертни случаеви, овдѣ 626, у цѣло жительство раздѣлѣни подаю намъ количникъ одъ 22·3 или одъ оволико душа већъ една у Бѣограду умире; — найпослѣ ако за стало жительство са петъ на сто више мужкараца одъ женскиня предпоставимо и оба пола укупно са 142 годишня вѣнчаня раздѣлимо, то имамо за резултатъ 74·3, или на оволико е душа по едно вѣн-

чанѣ годишнѣ долазило. Раздѣлимоли женско житељство одъ 5.172 душе у годишньій женскій прирастъ одъ 6 душа, то имамо за годишнѣ природно множенѣ 11%.

Почемъ по овимъ размѣрима умираня, яча одъ рођеня испадаю, то никаквогъ вишка слѣдствено показати се небы могло, али ово дѣло изнесня се отуда, што е мужкій полъ смерти подложніи одъ женскога, а кодъ народоумноженя само овай у рачунъ узимамо. Одъ свои 330 у прошлой години у Топчидеру становавши сужника померло е не манѣ одъ 46 или одъ *седамъ* душа по една, и зато одъ части поморъ мужкогъ пола ячій одъ оногъ женскогъ назначити се мора. Наши су сужници дакле самомъ природомъ вѣнъ строго на смертъ осуђени, и нетребаю двадесетогодишню робію почемъ у средню руку крозъ манѣ него полакъ времена свн вѣнъ изумиру, они су далѣ двапутъ више одъ наши войника, трипутъ више него Бѣограђани а *шестъ* путій више него остали житељи нашегъ отечества смерти подчинѣни. — Изъ узрока што Топчидеръ одсада за себе парохію сачинява, то ће мо и любопитне податке отуда получити а и поморъ, иначе са страннмъ елементомъ у Бѣограду увеличаванъ бивши, остаће правилній као што се вѣнъ и у прошлой години знатно примѣтити дае.

У горнѣмъ числу покрета людства нашегъ града ставлѣна су и католичка вѣнчаваня и рођеня а и протестанска, но само одъ ланьске године. У текућой вѣнъ су одъ свештенника обе ове христіянске секте и у мираня бѣлежити се почела, тако, да ће мо са толико подробніе елементе покрета людства у Бѣограду одъ сада имати моћи.

Кодъ Католика было е
Parmi la population catholique il y a eu:

Рођени.
naissances.

Године. année.	вѣнч. mariages.	муж. masc.	женс. fém.	свупа total.	међу овама ванбрачни. naiss. illégitimes.
1847	7	8	10	18	3
48	12	13	6	19	3
49	12	5	21	26	2
50	19	12	14	26	6
51	14	5	11	16	1
52	13	10	20	30	1
53	16	20	14	34	3
54	8	11	15	26	1
Свупа. total.	101	84	111	195	20
годишњ. annuellement.	13	10	14	24	3

Кодъ новорођене дѣце православны жителя има 2% мужкогъ пола више него женскогъ а кодъ католика напротивъ по 32% има одъ овогъ више него одъ оногъ. Кодъ католика е и брачна плодностъ весма слаба, почемъ на едно вѣнчанѣ текъ по два детета долазе а безъ ванбрачни в манѣ. Што се пакъ последньи тиче, то они тако чести као у первимъ годинама были нису и све више и више изчезаваю. —

Кодъ Протестанта было е 1854 год.

Рођени.

вѣнч.	муж.	женс.	свупа
2	4	3	7

Іоштъ досада, изузимаюћи Католике, нисмо знали по колико се ванбрачне дѣце у Бѣограду

роди и текъ одъ ланьске године податке имамо. Године 1854 рођено е одъ овы света 12 дѣце, и то шестъ мужкога и толико женскога пола, пакъ кадъ сва рођеня у ово подѣлимо, то имамо за количникъ 3%, кое е за Бѣоградъ доиста знатно число. —

По ланьскимъ рођеняма судећи и сравнивши ій спрамъ цѣлогъ жительства налазимо да е у Бѣограду по ланьскомъ попису могло живити Христіяна:

	population chrétienne. en 1854.	%
Православны. orthodoxe.	13.760	92·4
Католика. catholique.	900	6·0
Протестанта. protestante.	250	1·6
скупа total.	14.900	100·0

Первый попись нашегъ града подъ сербскимъ правительствомъ произведеный догодіо се у години 1834, но у истомъ людство по вѣроисповѣданію подѣлѣно ніе, те тако се текъ са пописомъ 1846, године у овомъ смотреню задоволъити можемо. Да бы пакъ што више къ истини приближити се могли доводеня чинећи, неће сгорегъ быти ако овдѣ числа вѣчаня, одъ найстаріи година почевши, ставимо, изъ кои ће мо докучити моћи колико е кадъ Христіяна одприлике у Бѣограду живити могло.

Године année	вѣнчани. mariages.	године. année	вѣнчани. mariages.	године. année	вѣнчани. mariages.
1819.	26	1831.	53	1843.	107
20.	47	32.	65	44.	113
21.	30	33.	80	45.	105
22.	55	34.	77	46.	103
23.	53	35.	73	47.	120
24.	45	36.	47	48.	107
25.	46	37.	64	49.	151
26.	54	38.	79	50.	179
27.	65	39.	84	51.	160
28.	42	40.	100	52.	173
29.	55	41.	90	53.	125
30.	59	42.	97	54.	119

по временицима пакъ годишнѣ было є:

одъ — године.	вѣнчани.	одъ — године.	вѣнчани.
1819 — 22.	40.	1839. — 42.	93
23 — 26.	50.	43 — 46.	103
27 — 30.	55.	47 — 50.	139
31 — 34.	70.	51 — 54.	144
35 — 38.	66.	1819 — 54.	85

Изъ овдѣ изложены чисала безъ велике се погрѣшке погодити дає, колико є кадъ Христіяна у Бѣограду живити могло, почемъ є како 1846 тако и 1854 на сто душа у обште по єдно вѣнчанѣ долазило. Христіяна є дакле у Бѣогралу могло живити.

Године année.	жителя. popul. chrétienne.	годишнѣ умноженѣ. % accroissement.
1820.	4.500	=4·0
28.	5.500	=2·3
36.	6.600	=5·8
44.	10.300	=3·7
52.	14.400	

одъ 1820—52 год. 3·5%

Одъ године 1820 пакъ до 1846 множенѣ Христіяна у Бѣограду могло е два путъ яче быти него одъ 1846-54 а исто правило весма вѣровятно и за цѣлу землю важити може.

Испытавши досада растенѣ нашегъ града у обште као и по природномъ покрету само, за дужностъ держимъ да и нѣколико примѣра изъ осталы столичны градова наведемъ, кои су у неодномъ само смотреню занимльиви за мудрующегъ державника.

Градъ Срадне ville.	число жителя, Nombre moyen d'habitants	Роженя nissances.	умерли, morts.	вишакъ. excédent	вѣнчаня maringes.
Берлинъ. Berlin. одъ 1843—52. године. période. муж. masc.	213.130	7.212	5.689	1.523	—
женс. fém.	195.372	6.835	4.916	1.919	—
скупа total.	408.502	14.047	10.605	3.442	—
Бриселъ. Bruxelles. одъ 1844—53. године. période. муж. masc.	69.000	2.643	2.060	583	—
женс. fém.	69.200	2.534	2.073	461	—
скупа total.	138.200	5.177	4.133	1.044	1.225
Бечъ. Vienne. одъ 1840—48. године. période. муж. masc.	190.665	9.386	8.436	950	—
женс. fém.	199.946	8.919	7.720	1.199	—
скупа total.	390.611	18.305	16.156	2.149	3.313
Лондонъ. Londres. одъ 1839—47. године. période. муж. masc.	1,007.850	31.783	25 049	6.734	—
женс. fém.	1,146.154	30.509	24.024	6.305	—
скупа total.	2,154.004	62.292	49.073	13.039	19.711

Флоренцъ. Florence. одъ 1840—49. године. période.	муж. masc.	50.286	2.184	1953	231	—
	женс. fém.	53 906	3.100	1963	137	—
скупа total.		104.192	4.284	3.916	368	879
Паризъ. Paris. одъ 1844—53. године. période.	муж. masc.	543.496	17.647	16.597	1.050	—
	женс. fém.	510.401	16.983	16.260	732	—
свега total.		1,053.897	34.630	32.857	1.782	9.946
Штокхолмъ. Stockholm. одъ 1841—50. године. période.	муж. masc.	40.558	1.507	1.801	294	—
	женс. fém.	48.058	1.370	1.572	202	—
свега total.		98.616	2.877	3.373	— 496	646

Жительство свію овдѣ наведены градова састои се изъ многи странаца, кои се као путницы текъ за коє време у главноме граду баве, далѣ изъ учеѣе се младежи коя збогъ усредоточены научвы средства тамо найкористніє минервине храмове посѣѣавати нада се, притомъ изъ яки воєны посада сувоземне и гдѣшто и морске силе коя са своимъ смертнымъ случаєвима у градскимъ списковима забѣлѣжена стою, изузимаюћи єдиный Бечъ гдѣ се понаособъ ставляю; — сви ови нестални жительи яко поморну цифру свакогъ града увеличаваю, збогъ чега се мужкій полъ, као што смо већъ и за Бѣоградъ чинили, изъ рачуна изузети мора. Тако ћемо за *вѣнчаваня* узети да са 5% мужкогъ пола више имати мора него женскогъ, пакъ ћемо онда сабравши скупъ одъ обадва пола раздѣлити число вѣнчаня у ню и количникъ показаће намъ на колико є душа по єданъ новъ бракъ заключаванъ. *Рођеня* само женскогъ пола раздѣ-

ли ћемо у число жителя истогъ пола пакъ ће мо онда добити цифру рођеня а тако ће мо исто поступати и са *смертнымъ случаевцма* придержаваюћи се непрестано само женскогъ пола као сталнiегъ сачинителя обитателя едногъ града. И кодъ процента годишнѣгъ *умноженя людства* служиће намъ само женскiй полъ за основъ а тай ће мо изнаћи, кадъ вишакъ рођены надъ умерлымъ женскогъ пола са скупнимъ жительима истогъ пола раздѣлимо. На обясненый начинъ поступаюћи получиćемо слѣдуюће популаціонистичне вредности одъ последньи десетакъ година изъ горенаведены градова.

Долазило е на душа едно:

Градъ. Ville.	on a compté parmi individus du sexe feminin un. рођенѣ. naissance	умиранѣ. mort.	вишакъ %. excédent.	вѣнчанѣ. mariage.
Берлинъ. Berlin.	28·6	39·7	·98	—
Бриселъ. Bruxelles.	27·3	33·4	·67	115
Бечъ. Vienne.	22·4	25·9	·60	121
Лондонъ. Londres.	37·6	47·2	·55	119
Флоренцъ. Florence	25·7	27·5	25	126
Паризъ. Paris.	30·1	31·4	·14	105
Штокхолмъ. Stockholm.	35·1	30·6	— ·42	152
Бѣоградъ. Belgrade.	22·4	23·0	·11	75

Овдѣ изведени размѣри, получени изъ више него милiонъ акта грађанскогъ живота, у више него у едномъ смотреню занимльиви су. — У Штокхолму примѣчавамо двапутъ рѣђа вѣнчаваня него кодъ насъ, ков се отуда само изяснити дає,

што су тамо и найнужніе за житоть потребе скуплѣ него у и коемъ одъ овдѣ наведены мѣста, а може быти трипуть скуплѣ него у Бѣограду. Заслуга као вторый сачинитель народногъ благостаня. высока быти неможе онако као у Лондону пакъ отуда и слѣдуе, да су рођеня у оба мѣста сасвимъ рѣдка али поморъ пакъ у Лондону тако якъ ніе као у Скандінавской столицы. Притомъ осимъ ране, одѣло а и потреба огрѣва у Лондону тако велике издатке непричиняваю као у Штокхолму. То е узрокъ, што е у Лондону и природно множенѣ людства задовольително, гдѣ напротивъ у Штокхолму са готово ½% годишнѣ више умире него што се рађа, дакле сво растенѣ жительства текъ на путу досѣлянаня удѣйствовати се може. — Са народнопривредне точке сматраюћи, Берлинъ у свакомъ смотреню похвалу заслужуе, будући е тамо растенѣ жителя 1% годишнѣ т. е. неуступа у томе ништа цѣлой Пруской. Рођеня су рѣђа, а тако исто и смертни случаеви него у истой земльи и многимъ другимъ резиденціяма. — Занимльиво е далѣ видити, како су рођеня у Бечу тако исто честа као и у Бѣограду. но почемъ е поморъ слабій, то отуда наравно слѣдовати мора да е и природно умноженѣ людства тамо знатно яче него кодъ насъ. У овоме дае се нашъ Бѣградъ савершено са Паризомъ у едну линію ставити, но ово е у толико жалостніе, што е Паризъ шестдесетъ путій людствомъ снажніи него столица Сербіе. — Што веће главно привредитель у рукама има, са толико се маньимъ годишньимъ приплодомъ задовольити може, мы пакъ Бѣограђани не само да абсолутно маленъ капиталъ на расположеню имамо, но и интересъ одъ нѣга сасвимъ незнатанъ вучемо, — еръ неумѣмо доносію прилику уложеня да изнађемо! —

Изъ досада претресаны података увѣрили смо се дакле, да е нашъ Бѣоградъ крозъ послѣдньи осамь годиа са 2362 свега или годишнѣ са 295 душа 1·9% растіо или двапутъ яче него цѣла Сербія; и у овомъ смотреню заузима среднѣ мѣсто између повише европски престолны градова. У слѣдству природногъ покрета людства крозъ прошлы осамъ годиа мужкараца е више саранѣио него крештено 1286 особа, а женски е прирастло 46, пакъ почемъ е у 1854. годиш спрамъ 1846 мужкараца ипакъ 1417 а женски 945 душа више наброяно, то изъ овы дѣла слѣдуе, да е одъ мужкараца за назначено врема 2.703 а одъ женскогъ пола 899 особа кое изъ осталы котора Сербіе, а кое и изъ пограничны предѣла у Бѣоградъ досѣлити се морало, кое да е тако было, види се већъ и изъ тога, што е небѣограђаиа овдѣ лане са 1321 душомъ више наброяно него у предпослѣднѣмъ попису. Чиновника у Бѣограду има са послугомъ на 12%, а Еврея 10%. Цыгана пакъ ни пунъ еданъ иа сто. У едной кући живи по 8 душа, иа 10 бракова долази по 58 душа и на 100 душа женскогъ пола 156 мужкогъ. Жителя у узрасту одъ 16—20 год. у нѣму найвише има, *шеста часть*, дѣце више него у Паризу, людій пакъ као и стараца са ⅓ манѣ. Између 100 нѣговы жителя осамдесетъ и два су православногъ исповѣданія, десетъ еврейскогъ, 5 католичкогъ, 2 протестантскогъ и еданъ мухамедаискогъ, но безъ Турака. Христіяна е могло быти у годиии 1820 4000 а сада има и на 15.000 особа. У Бѣограду су вѣнчаваня, рођеня а и умираня много чесћа него у другимъ градовима Европе, пакъ зато и нѣгово природно умноженѣ людства знатно е слабіе него у осталимъ европскимъ градовима, оно е петъ путій слабіе него што е у Лондову, а деветъ путіи манѣ него у Берлину.

Кадъ бы нѣшто нађеный процентъ народоумноженя по природномъ покрету и далѣ продужіо се и досѣляваня сасвимъ престала, то бы Бѣоградъ по осмолѣтномъ искуству текъ послѣ 606, а Бечъ већъ послѣ 111 година двогубо число жителя имао! Узевши пакъ прирастъ людства у обште у рачунъ налазимо, да ће Бѣоградъ послѣ 35 а Бечъ послѣ 55 година двапутъ више жителя брояти, но нетреба изъ вида изгубити, да ће у слѣдству тога Бѣоградъ текъ 33.000 а Бечъ већъ и близу миліонъ становника наброяти моћи.

У Бѣограду мѣсеца Септемврія 1855.

ГРАЂА ЗА ДЕРЖАВОПИСЪ СЕРБІЄ.

VIII.

КЛИМАТИЧНА ОДНОШЕНЯ ЗЕМЛЂ У ГОДИНИ 1854.

Klimatische Verhältnisse von Belgrad im Jahre 1854.

Одъ редовногъ члена Дружства Сербске Словесности.

Владімира Якшића,

Державны наука Професора у Княж. Себс. Лицею.

von Wladimir Jakschitsch, Professor.

Погодописни послови, до пре десетакъ година само исключну часть заниманя звездарски кула сачиняваюћи, добили су у новіє доба шире границе и усавершено нѣгованѣ. Велика средоточія европскогъ образованя: Русія, Пруска, Аустрія и Французска направила су свойствену мрежу по удеснымъ становима свои пространы областій на коима се метеорологична наблюденія, са свима готово надлежнымъ своимъ частима, продужую. Нагло напредонанѣ разумне польске привреде, коє производи у тесномъ саюзу са атмосферичнымъ появима стое, побудило є свуда науколюбителѣ да на ову слабо испытану грану естества своє неутрудно попеченіє обрату.

У течаю минувше године я самь исте оне гране метеорологіе у нашемъ будућности пуномъ граду обдѣлявао, као што самь податке одъ шестогодишньи записавећъ у VI. части дружственогъ Гласника на светъ издао. На жалость податке влажности воздуха и у овой години получіо нисамь, изъ узрока, што ми е, противъ волѣ, нужно физикално орудіе изъ Беча, много позніе послато него кадъ самь га морао имати. За текућу пакъ годину быће и влагомѣръ у число погодописны записа уверсћенъ, тако, да послѣ іоштъ притискъ воздуха и пранацъ владаюћи вѣтрова изостаю, но ова су появленя природе, поредъ увећаногъ посла, одъ незнатне практичне вредности за обяснеиѣ у рѣчи стоећегъ воздушногъ уплива на растительность.

Топлотописъ съ коимъ самь се лане поради мѣреня воздушне температуре служіо было е онай истый одъ прошлы шестъ година, а већъ разяснѣна нужна поправка предузета е и у овой години на свима ньиме полученымъ податцыма. *Кишомѣръ* е такође пређашньій и наблюденія чиніна су са могућимъ само точносћу. Поставъ пакъ оба орудія остао е непомеренъ, као што е и поправлѣньый мѣсецословъ за основъ расположеня мѣсецій служіо. Досада пакъ постигнути податци одъ топлоте воздуха и одношеня погоде могу се безъ велике погрѣшке, као *средня числа заключене погодописне епохе нашегъ главногъ града а и землѣ сматрати*, коя као да е изъ *седамъ година* сложена и о коіой ћемо другомъ приликомъ бесѣдити гледати.

Будући да све державописне истине текъ онда пожелателиу вредностъ получаваю, кадъ се у

сравнителномъ прегледу са више поудаљены земаля предъ очи ставляю; то самь се у овомъ извѣстію постарао, да метеорологичне податке у Бѣограду лане получене, са онима изъ други градова и за исту годину важеће испоредимъ, те да тако проистичућу отуда за размишляванѣ прилику нашимъ читательима подамъ. За садъ самь изабрао слѣдуюће градове и державу Французску са свои двадесетъ градова, а позніе надамъ се да ћу и друге землѣ наброяти моћи. Знаюћи пакъ да неједнака географична ширина као и высина надъ огледаломъ мора рѣшителный упливъ на видъ климе равны предѣла имаю, то самь ова землѣписна условія такоће свакомъ одъ овдѣ назначены мѣста додао.

Градъ. Stadt.	степенъ ширине. Breitengrad.		узвышенѣ надъ моремъ. Erhöhung über die Meeresfläche. стопа парискій. pariser Fuß.
Флоренцъ Florenz.	43°	50′	204
Бѣоградъ Belgrad.	44°	50′	250
Милано Mailand.	45°	20′	452
Паризъ Paris.	48°	50′	214
Французска земля Frankreich.	46°	50′	514

Изъ овогъ прегледа дознаемо, да нашъ Бѣоградъ готово у равномъ размѣру, односно географичне ширине и узвишеня надъ моремъ къ Сербіи стои, у коме е Паризъ къ Французской, еръ сва Сербія стои у среднѣмъ числу на 44° ширине, и 400′ паризс. надъ моремъ. Крозъ повише година имао е *Паризъ* преко лѣта топлоту одъ 18·4° а кише 80‴, *Французска* пакъ односно 19·2° и 90‴; изъ прошлы вѣкъ година увѣрили смо се да нашъ *Бѣ-*

ерадъ 24·10° лѣтне топлоте и више 170''' има надъ бы данле нѣшто слѣдствено заключити смѣли, то бы за цѣлу *Сербію*, испало топлоте: 25° а више 180''' преко лѣта одсѣномъ крозъ повише година. Време се приближуе надъ ћемо и ову тайну природе у нашемъ единствено украшеномъ отечеству одкрити и сажительима ю на даръ дати. —

Пре свега овдѣ слѣдуюће сирижали представляю найвышу и найнижу средину температуре показане крозъ мѣсецъ дана, за године: ланьску, прекланьску и шестъ предходећи.

А.

Прено цѣлогъ мѣсеца средина степена:

Monatliches Mittel aus der höchsten und niedrigsten Temperatur

	а.) найвышегъ. höchste.			б.) найнижегъ. niedrigste.		
	Године. im Jahre.					
мѣсецъ. Monat	1854.	1853.	1848—53.	1854.	1853.	1848—53.
Януаръ Januar	2·00	4·74	·65 —	1·64	·24 —	3.96
Февр. Februar	·20	5·77	5·26 —	3·43 —	·40	·91
Мартъ März	5·03	7·97	8 85 —	·53	1·77	1·13
Априлъ April	14·69	10·42	15·29	6·29	4·61	7 34
Май Mai	24·27	23·38	22·55	15·13	15·65	13·54
Іюній Juni	26 72	26·25	28·30	18·93	19·03	18·94
Іюлій Juli	28·64	29·94	29·29	20·12	21·47	19·58
Августъ August	26·74	28·75	29·14	18·61	20·63	19·55
Септем. September	21·02	25·16	22·72	12·47	15·36	14·40

Октов. Oktober	18·45	19·40	18·86	10·72	11·79	11.34
Ноемв. November	8·78	5·93	9·50	3·68	2·26	4·65
Декемв. Dezember	.505	2·42	1·89	—·65	—5·79	— 2·25
Годишњ im Durchschnitt	15·13	15·44	16·03	8·31	8·87	8·60

Б.

Крозъ мѣсецъ дана степенъ абсолутно:

Der absolut höchste und niedrigste Stand im Monat

	а.) найвыший. höchster.			б.) найнижій niedrigster.		
Януаръ Januar	11.6	13·5	9·40 —	15.4 —	5·8 —	13·53
Февр. Februar	8·1	18·5	16·71 —	10·8 —	6·6 —	7·80
Мартъ März	14·0	17·5	21·20 —	6·2 —	3·7 —	6·55
Априлъ April	25·6	18·7	23·37 —	2·6 —	1·9 —	1·38
Май Mai	30·3	31·2	30·93	4·7	12·9	6·85
Іюній Juni	36·4	34·1	36·18	9·8	10·2	12·97
Іюлій Juli	35·5	36·4	37·42	14·7	14·4	12·63
Августъ August	38·3	38·7	37·33	11·5	14·6	14·02
Септем. September	32·1	35·4	31·72	7·2	8·6	7·60
Октов. Oktober	27·5	29·7	27·58	1·5	5·0	4·55
Ноем. November	19·5	15·5	19·77 —	4·0 —	3·4 —	2·15
Декем. Dezember	13·5	6·7	9·65 —	5·0 —	16·4 —	9·53
годишнѣ im Durchschnitt.	24·37	24·67	25·02	·45	2·58	1·45

Изъ овогъ прегледа явствуе, да є прошле године средина найвыше температуре као и найниже у нечемъ исподъ седмогодишнѣ а 1853. заоста-

ла, изъ овы пакъ живаля очевидно слѣдуе, да е и лањска година хладнія одъ пређашњи была као и одъ прекланьске. Мѣсеца *Януарія* показана користна разлика спрамъ главногъ одсѣка губи се яко у мѣсецу *Февруару и Марту*. *Априлій* е слабіи одъ средњегъ числа но много топлиі одъ године 1853. *Май* е одъ оба времена топлиі, а остали мѣсеци сви су хладніі одъ средњегъ числа до *Декемврія*. кои е ово. а и 1853. год. надвисіо.

Подобну подчиненость топлоте средина мѣсечны крайности примѣчавамо іошть и яче кадъ године на своя времена подѣлимо, узимаюћи увѣкъ за Декемврій мѣсецъ предходеће године. Изъ овдѣ слѣдуюћегъ прегледа подае се, да е спрамъ прошлы година лањска и у годишњимъ добама подчинѣна остала изузимаюћи єдино пролѣће, у коме е найвыша средня температура ону 1853 год. у нечемъ надвисила.

къ А.
zu A.

	къ а.) zu a).		Године. im Jahre.			къ б.) zu b.)
	1854,	1853.	1848—53.	1854.	1853.	1848—53.
Зима. Winter.	1·54	5·78	2·16	—3·62	·44	— 2.23
пролѣће. Frühling.	14·66	13·92	15·56	6·96	7·34	7·34
лѣто. Sommer.	27·37	28·31	28·91	19·22	20·37	19·30
есень Herbst.	16·08	16·83	17·03	8·96	9·80	10·13

Као што смо већ и лане напоменули сдружене мѣсечне средине крайности температуре и напола потомъ раздѣлѣне подаю намъ средню то-

плоту за свакій мѣсецъ, коя е одъ опредѣлителне вредности и коя се за Бѣоградъ испоређена са минувшимъ годинама и напоменутымъ већъ мѣстима овдѣ ставля.

Monatliche Mitteltemperatur.

Мѣсецъ, Monat	Бѣоградъ. Belgrad. 1854.	1853.	Флоренцъ, Милано, Париз, Франц. Florenz. Mailand. Paris Frankreich. 1848—53			1854.	
	Године. im Jahre.						
Януаръ Januar	18	2·49	—1·65	8·97	·53	4·20	4·15
Февр. Februar	—1·62	2·68	2·17	6·57	2·57	4·20	4·06
Мартъ März	2·25	4·87	4·98	11·95	8·7	8·39	7·93
Априлъ April	10·49	7·51	11·31	15·65	13·04	11·90	11.90
Май Mai	19·70	19·52	18·04	20·69	16·60	12·35	13·89
Юній Juni	22·83	22·64	23·62	26·05	20·23	14·80	16·43
Юлій Juli	24·38	25·70	24·43	26·27	23·24	18·50	20·14
Августъ August	22.68	24·69	24·35	24·48	21·76	16·80	19·25
Септем. September	16·75	20·26	18·56	20·97	18·12	15·95	17·55
Октов. Oktober	14·58	15·60	15·10	17·55	13·36	11·60	12·62
Ноем. November	6·23	4·10	7·07	9·71	5·15	5·15	5·61
Декем. Dezember	2·20-	4·10—	·17	7·31	3·17	5·10	4.86
годишнѣ im Durchschnitt.	11·72	12·16	12·32	16·35	12·21	10·75	11·53

Зима. Winter.	—1·85	3·15	·23	7·44	1·03	2·58	3·04
пролѣће. Frühling.	10·81	10·63	11·45	16·10	12·74	10·88	11·24
лѣто. Sommer.	23·30	24·34	24·13	25·60	21·74	16·70	18·61
есень. Herbst.	12·52	13·32	13·57	16·08	12·27	10·90	11·93

Изъ предстоећи числены вредностій видимо велику разлику у средньой топлоти са прошлымъ годинама између *первогъ* мѣсеца кои е доста топлоте показао и *второгъ* кои е необычно студене природе био. И *Мартъ* и *Априлъ* были су хладніи него обычно, а *Май* е прекрасанъ био као и 1853 год., сви пакъ лѣтни и есењи месецы испали су хладніи него обычно, само што *Декемврій* іоштъ одъ правила одступа. Далѣ видимо да е годишня температура исподъ среднѣ, а и оне Флоренца, нарочито причиномъ топле зиме и жаркогъ лѣта као и Милана, опетъ збогъ благе зиме яча одъ наше. У мѣсто пакъ поедине мѣсеце да сравнявамо цѣлисходніе е поедина годишня времена прегледати, будући се кодъ ньи уманѣмъ простору већа вредность примѣтити дае.

Одма иза весма за насъ благе *зиме* у години 1853. была е ланьска весма строга, найжешћа одъ свію шестъ предходећій и то збогъ ладноће у своимъ крайньимъ мѣсецима. *Пролѣће* е еднако са предходећомъ годиномъ, но хладніе е одъ среднѣгъ числа, као и *лѣто* што е са 5% хладніе было него обычно а и одъ 1853 год. *Есень* е пакъ и са 8% манѣ топлоте показала. — Далѣ видимо да одъ наведены мѣста нигдѣ тако яке зиме было ніе као кодъ насъ, но ово ће безъ сумнѣ тако и у напредъ

остати, а и пролѣће е само съ Париискимъ наедна-ко и много патрагъ одъ остала два мѣста и цѣле Француске. Нашемъ дражестномъ пакъ лѣту са-мо што Флоренцъ іоштъ топліе напротивъ ставля, ясто тако, као што е овай градъ као и свагда и много топліо есень имао.

Сие горензложене абсолутне, т. е. у едномъ одъ тридесетине дана получене, темпаратурне край-ности топлоте иду паралелно са срединомъ топло-те воздуха крозъ мѣсецъ дана и мѣсечнымъ край-постима, кое су само сачинителъи мѣсечны сре-дина. Осимъ осталы мѣсецій овдѣ намъ разлика мѣсеца *Априла* прошле године и шестъ предходе-ћи у очи пада. пакъ како се найвыша топлота А-прила одъ 25° у послѣдной ньной трећини догоди-ла а потомъ на мало дана топлота ва 3° спала, то овда ніе могло другчіе ни бытя, но да су у цвѣ-ту затечена воћа као и оно 1850 год. прозебсти и издати морала, нарочито на незаклоњнымъ и уз-нышенымъ мѣстима налазећа се.

Изъ ланьскогъ дотичногъ саставка увѣрили смо се да-кодъ насъ последньи *мразеви* обычно до 9. Априла траю и 10. Нов. первй настаю, тако, да одъ едногъ до другогъ или за лѣто у пространіемъ смыслу 211 дана бротя можемо. Ове 1851 год. быо е последньій мразъ 15. Априла а первый 13. Новмв. тако, да е дужина лѣта 211 дана иносила или управо седамъ мѣсецы.

Слѣдуюћа скрижаль показуе число зимны и лѣтны дана у поединымъ мѣсецыма.

Године. im Jahre.	1854. Зимни. Winter-Sommertage.	1854. Лѣтни. Winter-Sommertage.	1853. Зимни. Winter-Sommertage.	1853. Лѣтни. Winter-Sommertage.	1851—53 Зимни. Winter-Sommertage.	1851—53 Лѣтни. Winter-Sommertage.
Мѣсецъ Monat						
Ноем. November	9	—	—	—	2·3	—
Декем. Dezember	30	—	12	—	18·7	—
Януарій Januar	17	—	11	—	18·7	—
Февруарій Februar	24	—	15	—	18·0	—
Мартъ März	19	—	9	—	14·3	1·0
Априлъ April	2	1	1	—	2·7	2·3
Май Mai	—	18	—	13	—	10·7
Юній Juni	—	21	—	24	—	21·7
Юлій Juli	—	28	—	27	—	26·3
Августъ August	—	18	—	24	—	24·7
Септем. September	—	14	—	17	—	13·0
Октоврій Oktober	—	5	—	2	—	3·0
Годишнѣ Jährlich	101	105	48	107	75·0	103·0
Зима Winter	99	—	47	—	72·0	1·0
Лѣто Sommer	2	105	1	107	3·0	102·0

Месецы Новмврій и Декемврій узети су изъ године 1853., у коіой е зима наступила, пакъ са перва три мѣсеца сдружени сачиняваю *велику зиму* противно правой *тримѣсечной зими* коя само Декемврія, Януарія и Февруарія трае. Сви петъ мѣсеци имаю нижу одъ среднѣ годишнѣ температуре.

Изъ предстоећегъ прегледа увидити е, да е у *Декемвру*, само еданъ данъ безъ мраза быо, у *Януарію* половина мѣсеца, у *Марту* една трећина, а у *Февруарію* само седма часть; а цѣла година имала е 25% више мразева него обычно а двапутъ више него 1853 године. Ланьска е дакле зима и дуга и строга была. — *Лѣто* е особито у *Маю* лѣпы дана имало а преко цѣле године сасвимъ редовно число са пређашньимъ.

Прешавши одношеня воздушне температуре показане у прошлой години, да се обратимо садъ на второй дѣо нашегъ сматраня, на одношеня погоде. Овдѣ пре свега *ведре дане*, као наймнліе пребройти имамо, заедно са горесравнѣнимъ мѣстима, ноосимъ Милана.

Klare Tage.
Г о д и н е.
im Jahre.

Мѣсецъ Monat	Бѣоградъ. Belgrad. 1854.	1853.	1848—53	Флор. Florenz.	Паризъ. Paris. 1854.	Французска Frankreich.
Януарій Januar	3	2	6·2	8	5	7
Февр. Februar	2	2	6·0	10	5	7
Мартъ März	1	2	4·7	11	14	16
Априлій April	13	3	7·0	11	13	10
Май Mai.	8	10	8·5	3	7	5
Юній Juni	10	11	13·8	1	3	4
Юлій Juli.	13	21	14·0	9	10	11
Августъ August	11	17	16·8	14	19	13
Септем. September	16	20	12·2	19	20	20
Октовр. Oktober	14	10	10·5	6	8	10
Ноем. November	7	2	7·0	6	12	4
Декем. Dezember	16	5	9·3	4	—	3
Годишнѣ Jährlich	114	105	116	102	116	110

Зима Winter	10	16	21	21	17	22
пролѣће Frühling	22	15	20	25	34	31
лѣто Sommer	34	49	45	24	32	28
есень Herbst	37	32	30	31	40	34

Лане е дакле готово исто толико ведрине забѣлежено колико и обычно и колико у Паризу, са 4 дана више но у цѣлой Французской и са 12 више но у Флоренцу. Мимогредио овдѣ напоминѣмъ, да смо мы са овакимъ двапутъ богатіи одъ Флоренца и Париза. *Февруарія* и *Марта* было е кодъ насъ таквы мало, на западу пакъ доста; *Мая* и *Юнія* кодъ насъ изобилно, а тамо незнатно.

Ланьска строга *зима* текъ е половину ведры дана брояла одъ многогодишнѣ средине, као што е и кишовито *лѣто* примѣтио одъ нѣ изостало; *пролѣће* было е у правилномъ брою съ истима а *есень* ій е и сувише имала; више и одъ лѣта, коме се подобна година текъ у 1851 налази, кадъ е лѣто іоштъ и кишовитіе испало.

За ведре дане вѣрны података изъ *Милана* неима, изъ узрока, што се тамо често и прозрачны дани за такве усвояваю, еръ многогодишнѣ показано число одъ 180 ведры никако за праву истину узети неможемо, но пре да е у ово число смѣшанъ и брой прозрачны, кое одвоено ставити треба. За одма слѣдуюће пакъ прозрачне и облачне дане, осимъ Милана неима ни Флоренцъ никаквы података, те тако ћемо се само съ Паризомъ и съ Французскомъ, т. е. производомъ изъ нѣны двадесетъ градова, за сада задовольити морати.

	а.) Прозрачны. heitere Tage					б.) Облачны. Trübe Tage				
	Бѣоградъ Belgrad.	Пар. Париѕ.	Франц. Frankreich.			Бѣоградъ Belgrad.	Пар. Париѕ.	Франц. Frankr.		
	Године. im Jahre.									
Мѣсецъ Monat.	1854.	1853.	1848—53.	1854.	1854.	1855	1848—53.		1854	
Януарій Januar	10	13	8·7	10	11	18	16	16·2	16	13
Февруар. Februar	17	17	11·3	16	11	9	9	11·0	7	10
Марть März	21	17	15·7	11	11	9	12	10·7	6	4
Апр. April	14	17	15·1	10	6	3	10	7.8	7	14
Май Mai	21	18	15·5	7	17	2	3	7·0	17	9
Юній Juni	19	16	13·7	8	14	1	3	2·5	19	12
Юлій Juli	14	8	13·3	15	14	4	2	3·7	6	6
Августъ August	14	10	9·3	8	13	6	4	4·8	4	5
Септем. September	6	9	12·5	5	8	8	1	5·3	5	2
Октов. Oktober	13	14	11·2	11	10	4	7	9·3	12	11
Ноем. November	9	8	8·8	18	9	14	20	13·8	—	17
Декем. Dezember	3	7	6·7	13	12	12	19	15·0	18	16
Годишнѣ Jährlich	161	154	142	132	136	90	106	107	117	119
Зима Winter	34	45	27	33	30	46	29	42	40	37
пролѣте Frühling	56	52	46	28	34	14	55	26	30	27
лѣто Sommer	47	34	36	31	41	11	9	11	29	23
есень Herbst	28	31	32	34	27	26	28	29	17	30

Прошле године брояно е много вище *прозрачны дана* него обычно и само е у томъ смотреню

1852 богатія была. Они су се не толико на користь лѣтны колико на ону облачны дана намножили. *Паризъ* а и *Французска* много су иже число имали одъ *Бѣограда*; спрамъ 1853. имала е ланъска година таквы особито много у *лѣто*, као што се и обично у нѣму гомилаю, на западу пакъ доста су подеднако на поедине годишнѣ одсѣке расположени. — Касателно *облачны дана* примѣчавамо, да е ланьска година доста сиромашна была, као што е и са годишньимъ метеоричнымъ талогомъ подобный значай задержала, а са тамнымъ данима текъ іой 1852 год. первенство преузима. Западна Европа имала ій е са 25% више, кои размѣръ као сталный за више година усвоити смѣмо. Изъ многогодишньи одсѣка знамо далѣ, да су сасвимъ тамни дани кодъ насъ *лѣти* прерѣдки, а на западу напротивъ чине се да су онда найчешћи, т. е. кадъ наймаиѣ ведры дана брое, дакле сасвимъ обратный пакъ и непріятніи атмосферскій появъ одъ оногъ у нашемъ отечеству уживаю.

Осимъ *всени* лане е у свима добама године много више *прозрачны дана* наброяно него преѣе, а са западомъ сравиѣно было ій е у *пролѣѣе* и у *лѣто* далеко више, а *зими* и у *всень* поготову наеднако. — *Облачны дана* было е у *зиму*, у *лѣто* и у *всень* као и пре а у *пролѣѣе* текъ половина обычногъ числа. Са Французскомъ сравиѣно имали смо мы прозрачны дана у пролѣѣе и у лѣто знатно више а у остала доба готово равно, облачны дана пакъ было е кодъ насъ у зиму више, а у пролѣѣе и лѣто двапутъ манѣ.

О числу *кишны* и *снѣжны* дана имамо примѣра изъ свію наведены мѣста, кое овдѣ ставити непропуштамъ.

Бѣоградъ. Флор. Мил. Паризъ Французск
Belgrad. Florenz. Mailand. Paris. Frankreich.
Regen- und Schneelage.

Године.

Мѣсецъ. Monat.	Im Jahre 1854.	1853.	1848—53		1854.		
Януарій. Januar.	13	14	7·7	14	8	15	12
Февруарій. Februar.	13	11	7·3	1	3	15	9
Мартъ. März.	12	14	9·2	1	1	7	4
Априлъ. April.	6	18	10·8	8	9	9	7
Май. Mai.	11	13	12·7	17	19	21	16
Юній. Juni.	9	14	8.2	9	11	22	15
Юлій. Juli.	13	4	10·3	4	8	16	12
Августъ. August.	13	8	9·2	6	7	11	7
Септемврій. September.	8	5	9·3	1	1	5	3
Октоврій. Oktober.	9	6	9·0	18	11	17	13
Ноемврій. November.	8	15	12·0	18	11	21	17
Декемврій. Dezember.	9	10	6·3	15	11	30	20
Годишнѣ. Jährlich.	124	132	113	112	100	189	135
Зима. Winter.	36	31	22	30	20	37	30
Пролѣће. Frühling.	29	45	33	26	19	30	27
Лѣто. Sommer.	35	26	28	19	26	49	34
Есень. Herbst.	25	26	30	37	23	43	31

Ланьска е година са шестогодишньнмъ одсѣкомъ сравнѣна са 10% кишны дана више брояла, а овдѣ већъ урачунани *снѣжны дана* было е у Januарію 3, Февруарію 10, Марту 7 и Новемврію 1 свега дакле 21 данъ, а оволико е было и одъ године 1851 53 Флоренцъ и Милано имали су ій манѣ, Французска пакъ више, међу коима 15 снѣжны, а и Паризъ несравнѣно много више у комъ се брою и 16 снѣжны налазе.

Изъ подѣленя на годишня доба явствує, да е ланьска *зима* съ истима богатія была одъ обычне средине и него иков одъ наведены мѣста; *пролѣѣ* брояло ій е манѣ него пређе и готово толико колико е и западъ имао; *лѣто* ій е више имало него пређе, и осимъ Парнза више одъ осталы мѣста; а *есень* е, осимъ Милана, іоштъ сиромашнія была него иков друго мѣсто, и него запамѣена средина.

Кадъ єдну половину прозрачны дана ведрымъ а другу облачнымъ придодамо, то изъ ланьскогъ разлога дознаємо, да у ширимъ границама годишнѣ по *187 ведры и 178 тамны дана* броимо, пакъ подобно и съ ланьскимъ податцима поступаюћи получавамо односно 194 и 171 данъ, дакле са єдиомъ седмицомъ повольну разлику.

Прегледавши овдѣ число съ метеоричномъ водомъ у ланьской години записаны дана, за преко нужно держимъ, да иньіову практичну вредность, изражену у кишницы и снѣжницы, овдѣ слѣдовати пустимъ, єръ ова частъ атмосферичногъ поява безпрекословно у найтешньой узаймности, са землѣдѣлскимъ появима нашегъ земльишта, стон-

Мѣсецъ. Monat.	Кишнице. Regen-Schneewasser	снѣж.	обов. Zusamen.	киш. Regen.-Schnee.	снѣж.	обов. Zusam.	киш. Regen-Schnee.	снѣж.	обов. Zusam.
	Године. im Jahre								
	1851.			1853.			1851—53.		
	in pariser Linien								
Януарій. Januar.	17·4	7·6	25·0	22·5	2·1	24·6	11·6	1·8	13·4
Феврурій. Februar.	3·0	32·6	35·6	10·7	30·7	41·4	80	16·6	24·6
Мартъ. März.	1·7	15·6	17·3	44·1	27·0	71·4	21·5	14·8	36·3
Априлій. April.	9·1	—	9·1	42·0	11·7	53·7	28·9	22·3	51·2
Май. Mai.	19·4	—	19·4	22·5	—	22·5	58·4	—	58·4
Юній Juni.	52·0	—	52·0	71·0	—	71·0	43·9	—	43·9
Юлій. Juli.	89·0	—	89·0	31·2	—	31·2	50·5	—	50·5
Августъ. August.	43·4	—	43·4	71·2	—	71·2	76·0	—	76·0
Септемврій. September.	35·2	—	35·2	3·1	—	3·1	36·8	—	36·8
Октоврій. Oktober.	24·4	—	24·4	27·6	—	27·6	43·0	—	43·0
Новмврій. November.	56·0	10·7	66·7	46·5	15·0	61·5	50·0	7·1	57·1
Деневрій. Dezember.	14·0	—	14·0	17·1	25·2	42·3	11·9	19·3	31·2
Годишнѣ. Jährlich.	364·6	66·5	431·1	409·5	111·7	521·2	440·5	81·9	522·4
Зима. Winter.	37·5	65·7	103·2	42·8	33·0	75·8	29·4	30·4	59·8
Пролѣће. Frühling.	30·2	15·6	45·8	108·6	38·7	147·3	108·7	37·1	145·9
Лѣто. Sommer.	184·4	—	184·4	173·4	—	173·4	170·4	—	170·4
Есень. Herbst.	115·6	10·7	126·3	7: 2	15·0	92·2	129·8	7·1	136·9

Осимъ *Януарія*, *Юнія*, *Юлія и Новмврія* у свима е другимъ мѣсецыма манѣ *кишнице* накуплѣно него што е требало, а овай манякъ у *Априлу и Маю* особито у очи пада, *Юлій* пакъ было е съ ньомъ презобыланъ. *Снѣга* е напротивъ у свима мѣсецыма у конма е падао више было него преће, премда е цѣла година сиромашнія была одъ пређашньи, као што е и кишнице готово у истомъ раз-

мѣру, т. е. 10% манѣ накуплѣно. За чудує, да крозъ ово четири године снѣга ніе у найхладніемъ мѣсецу т. е. у Януарію найвише нападало но у Февруарію, као што е опетъ и найтопліи Юлій сиромашніи съ киномъ одъ слѣдуюћегъ за ньимъ Августа. Тако исто чисто непонятно намъ е, да е и у самомъ *Януарію* несравнѣно више кишнице накуплѣно него снѣжнице, кое отуда вѣроватно проистиче, што е крозъ прошле четири године Януарій са средньомъ температуромъ далеко изнадъ среднѣгъ числа остао; брояо е сирѣчь 5·6°, у мѣсто седмогодишньи — 1·39°; Февруарій пакъ 1·07°, у мѣсто свойствены му 1·63°. Послѣ само двогубогъ времена и ова ће се противприродность изгладити, те ће у Януарію найманѣ а у Юлію найвише кишнице назначено быти, као што ће далѣ первый мѣсецъ и найвише са снѣжницомъ одликовати се, сходно своимъ студеномъ значаю.

Садъ да атмосферичный талогъ и по годишньимъ временима испытамо. — *У зиму* 1854 год. было е манѣ *кишнице* него у предходећой, али са 25% више него преће, *пролѣће* пакъ было е за приповѣсть безкишно, єръ обычно три путъ и полъ нѣ се више накупи него што смо лане имали. Овай недостатакъ попунѣнъ е у нечемъ *лѣти*, кадъ е са 8% више кишнице пало него што е требало; исто тако и подъ *есень* е нѣ више было него обычно, само што у пролѣће показаный недостатакъ са оба ова годишня времена далеко довольно накнађенъ быти ніе могао. — *Снѣга е зими* како спрамъ предходећи тако и спрамъ повише година више него двапутъ нападало, а найвише зато, што га у *пролѣће* тако много было ніе као пре. И *есень* е снѣга двапутъ више одъ среднѣгъ числа показала.

Као што смо са топлотомъ воздуха и станѣмъ атмосфере любопытна сравненя са другимъ предѣлима чинили, исто тако овдѣ ћемо и са *метеоричномъ водомъ* повторити. Тако є лане одъ нѣ накуплѣно у паризскимъ линіяма у

Aufgesammeltes Regen- und Schneewasser. im Jahr 1854. in

Мѣсецъ. Monat.	Бѣограду. Belgrad.	Флорен. Florenz.	Милану. Mailand.	Паризу. Paris.	Французской. Frankreich.
Януарій. Januar.	25·0	40·32	22·80	4 91	23·00
Февруар. Februar.	35·6	6·84	·30	10·21	12·85
Мартъ. . März.	17·3	1·20	·16	1·00	4·46
Априлъ. . April.	9·1	45 24	23·65	12·53	16·08
Май . . Mai.	19·4	74 40	39·86	35·32	37·43
Юній. . Juni.	52·0	35·04	19·80	74·57	47·12
Юлій. . Juli.	89·0	14·40	18·16	36·04	29 04
Августъ. . August.	43·4	12·00	30·00	17·56	23·64
Септемврій September.	35·2	·11	·10	6·31	2·73
Октоврій. Oktober.	24·4	38·52	45·40	29·46	37·23
Ноемврій. November.	66·7	56·04	67·45	30·01	37·43
Декемврій. Dezember.	14·0	20·76	66·10	27·42	34·10
Годишнѣ. Jährlich.	431·1	344·87	333·78	285 34	305·16
Зима Winter.	103·2	100·92	50·60	42·54	49·03
Пролѣће. Frühling.	45·8	120 84	6 3·67	48 ·5	57·97
Лѣто. . Sommer.	184·4	61·44	67 96	128·17	99·80
Єсень. Herbst.	155·8	95·64	112·85	65·78	77·44

Овдѣ изложена сравнителна скрижаль весма е поучителна. *Февруарій* кодъ насъ много воденіи него пређе, было е на западу сувъ, *Мартъ* пакъ было е кодъ насъ доста сушанъ а тамо текъ съ мало капи кише, као што се текъ у 30 год. догодити може. Овай е значай кодъ насъ текъ слѣдуюћій мѣсецъ заузео, кадъ се е онъ на западу средини доста приближіо. *Мая* пало е кодъ насъ такоће примѣтно манѣ кише а тамо среднѣ-величине, *Юній* пакъ кодъ насъ редованъ оставшій было е на западу, осимъ Милана, сувише кишовитъ, тако, да га у *Паризу* крозъ свои 60 година у подобной снаги забѣлежити нису могли. Кишовитый *Юлій* проузроковао е кодъ насъ нѣкій недостатакъ у *Августу*, на западу пакъ было е онай еданъ одъ средньи а овай доста сушанъ. *Септемврій* было е у Бѣограду редованъ, а у Италій готово безъ капи кише, у Француской пакъ едва, се 1791. год. съ ньоме успоредити може. Слѣдуюћи одъ манѣ важности мѣсецы доста су се како кодъ насъ, тако и на западу средини приближавали, само што *Новмврій* онаку высоку средину, као крозъ четири године, у напредакъ никако задержати неће моћи.

Посмотримо ли пакъ изближе поедина годишня времена, то се убѣђаемо, да е метеоричне воде кодъ насъ *зими* толико пало колико и у Флоренцу а двапутъ више него у осталымъ мѣстима. *Пролѣће* имало е изъ веćъ разложны узрока само съ Паризомъ равну множину но млого маню одъ осталы мѣста. *Лѣто* пакъ, по доброй среćи, было е у Сербіи кишовитіе него игдѣ одъ наведены мѣста, коме и *Есень*, сразмѣрно своіой природи, одговара. У обште можемо за лѣто, као за найважніи дѣо године, рѣћи, да е кодъ насъ надъ сред-

њимъ кишовито было, у Флоренцу као и пре, у Милану половину обычногъ. у Паризу двапутъ яче, а у Француской яче са свои 20%.

Изъ састава у прошлогодишнѣмъ Гласнику печатаногъ явствує, да кодъ насъ у Бѣограду кроз 24 часа кише одсѣкомъ найвише 51·2''' и снѣга 24·0''' нападати може, прошла пакъ година была є у овомъ смотреню при своме кишовитомъ лѣту, знатно слабія, єръ кише палоє найвише текъ 27·7''', 22 Авг. а снѣга 12·0' Фенруарія 21.коє текъ нѣшто више одъ половине горньи чисала износи.

Пре него што овай чланакъ заключимъ, немогу да пропустимъ, да о *упливу* прошлогодишньи атмосферичны носителя на царство растѣнія мало непрословимъ. — Главно наше жито *кукурузъ*. родило є, у слѣдству надобычне лѣтне кише нѣшто више него средиѣ руке, може быти уравномъ размѣру къ ньой. У *Италій* пакъ и у *Французской* была є житна жетва такоће богата, у *Германій* са 20% яча одъ средиѣ. Послѣ дуже суше у Марту и Априлу на концу овогъ мѣсеца понижена до близу точке смерзняваня температура имала є убиточно дѣйство на велику грану нашегъ народногъ тецыва, т. є. *на воће и шуму*. Лане є како шљива тако и жира весма мало родило, а и *виногради*, у слѣдству исте причине, текъ ако су половину обичне бербе дали. На *западу* пакъ, сасвимъ обратно одъ оногъ што се у Сербіи догодило, было є свакогъ рода *воћа* у изобилію, а у Италій *маслине* су преназнише двогубый плодъ, *виногради* пакъ, заузимаюћи у Италій и Французской высокій степень народне привредльивости, занста бы дѣлателѣ своє, збогъ рѣдко лѣпогъ Септемврія коме се само онай 1834. год. као познате изредне винске

године приближава, богато наградили были, да нѣ-што владаюћомъ, у Италій четири а у Француской три године. чокотномъ болѣћу потервени были нису, тако, да су можда текъ пету часть своѓъ обычноѓъ плода дали. Ово є у толико горе, што ће можда владаюћа болѣсть скоро изчезнути, али повольна ланьска за винограде предесень недо аћа се но у двадесетъ єдна.

Польскопривредна *1853 година* была є у Сербіи са *житомъ* богата, съ *воћемъ*, *віномъ* и *жиромъ* пребогата. Година *1854.* пакъ са *житомъ* у обште као и предходећа, — будући є стермио жито слабіє роднло а кукурузъ издашніє; — са три послѣднѣ пакъ *ерапе* земаньскогъ производства незадоваляюћа. На западу пакъ была є 1853 *неплодна* можда са четвертомъ часћу, а 1854. была є ямачно са толико *благословенія*, само винограде изъ вида изоставляюћи. Година 1853 была є тамо изъ истоветны причина слабородна, изъ кои смо ми лане вінскій напитакъ изгубили, съ томъ само разликомъ, што є ова неволя особито класна жита постигла. За рѣчено имамо доказе изъ Француске, кое овдѣ, збогъ важности у рѣчи стоећегъ предмета, ставлямъ.

Топлота воздуха была є:

Године.	Мая.	уобште.	у сѣверной половини.
		die Lufttemperatur war.	
Jahr.	Mai.	in ganz Frankreich,	in der nördlichen Hälfte.
1853.	7.	21·58.°	22·08.°
„	9.	3·37.°	·53.°
1854.	3.	20·00.°	20·10.°
	5.	7·07.°	7·05.°

У цѣлой Француской была є дакле лане у оно време кадъ жита класаю разлика између най-

топлієгъ и найхладніегъ часа 13°, и ова е година као што наведосмо, као весма плодна позната. 1853 као неродне године была е разлика у цѣлой земльи 18° и више, а у хладной нѣной на сѣверу лежећой части и 21·5°, и то само крозъ 36 часа одприлике. — У слѣдству узвишене топлоте ускорены сочный токъ у нѣжномъ растѣнію морао е слѣдователно наваиштъ. са наступившомъ хладнећомъ и нужнимъ скуплянѣмъ биля, зауставити се, кое е учинило, да е ньино недозрѣло сложенѣ яко разстрони се морало.

У Паризу на Ђурђеа-данъ 1855 године.

Примѣтба. У 6. части Гласника на страни 245. подвукле су се нѣке погрѣшке кое сада поправлямо.

Ведры дана было е:

Год.	1848.	у Маю	12.
„	51.	„ Дек.	1.
„	52.	„ Септ.	5.
„	53.	снега	105.

ГРАЂА ЗА ДЕРЖАВОПИСЪ СЕРБІЕ.

IX.

ПОКРЕТЪ ЛЮДСТВА СЕРБІЕ УГОДИНИ 1854.

Movimento della popolazione di Serbia nell'anno 1854.

Одъ редовногъ Члена „Дружства Сербке Словесности,

Владимира Якшића,

Державны наука Професора у княж. серб. Лицею.

dal professore Vladimiro Jakschitch.

Іоштъ у петой части нашегъ Гласника почео самъ первый путъ покретъ людства нашегъ отечества испытивати, и ово е треће извѣстіе о истомъ предмету кое нашимъ державницыма свойскій на благоразсуђеніѣ подносимъ. Людство е душа державе, знатно нѣгово число и сразмѣрно нагло множеніѣ одъ непрегледимы е послѣдица за напредакъ и славу сваке державне породице. Просторъ е безъ людій иньива безъ плода, а люди су у исто доба и имовина и тековина, и свагда ій сравнително у више держава сматрати валя, пакъ текъ онда може се сразмѣрный напредакъ едне землѣ оцѣнити и политична иѣна будућиость предсказати. Египетъ, Индія и Кина у староме свѣту као и мала Греція само якомъ сразмѣрно людству высоку свою образованость и стварно богатство за хвалити имаю, исто тако, као и данасъ само

збогъ якогъ людства и сама Енгленска своє матеріяло благостанѣ и умнонадвѣсіє неподѣлѣно іоштъ има, пакъ и послѣ своє пропасти лѣпо ће име у исторіи образованости иза себе човечеству оставити моћи.

Ни у овой части Гласника не бы ми дозволѣно неодносно людство Сербіє, по пописима изнаћено, испытивати, изъ узрока, што самь подуже на научномъ путованю бавіо се пакъ и зато, што пребройни протоколи ни до данасъ іоштъ сви прегледани нису. Овай ћу посао текъ на годину како треба израдити моћи и бы ће ми моє наймиліє досадашнѣ научно заниманіє; за сада науманъ самь покретъ людства Сербіє у год. 1854 показаный претресати.

У досадашньимъ извѣстіяма, тичући се покрета людства, увѣкъ самь ставляо дотично людство свакогъ окружія као што є само у половини године могло нађено быти, а у овой самь години ставіо онако, као што є оно при концу 1853 године вѣроватно быти морало. Овай є начинъ поступаня у толико больій, што се изкомадана прорачунавана поодины година тыме избѣгаваю и што се са додаткомъ вишка, добывеногъ природнимъ покретомъ людства, за свако окружіє лагко съ концемъ године постоявше число жителя пронаћи дає. — Цыгани православногъ исповѣданія такође су у поодина окружія ушли и то по начину вѣроватни рачуна, єръ они редовно одавна већъ пописивани били нису, а изнаћена числа основана су само на множеню ньіовы порѣски глава. — За Бѣоградъ узето є христіянско число душа као што є изнаћено по ланьскомъ попису и зато є сведено само са єдномъ годиномъ натрагъ на годину 1853. Одъ Еврея пакъ и у овой години іоштъ никаквы народословны података получити нисмо могли нити ћемо скоро и моћи.

Окружіе. Circolo di.	Число Жителя. degli abitanti.	Венчаны пишего. dei matrimoni. Године nell' anno. 1854.	Єдно венчанє долазило е на душа. un matrimonio accadde sopra individui. 1854.	1853.	1837—53
Валѣвско Vaglievo.	71.000	1.154	61	79	78
Шабачко Sciabaz.	64.650	1.024	63	98	79
Градъ Бѣогр. Città di Belgr.	14.600	119	*94*	94	80
Краинско. Craina.	58.050	636	91	89	87
Бѣоградско. Belgrado.	52.200	820	*65*	85	91
Ягодинско. Jagodina.	54·300	854	72	93	91
Ћупрійско. Ciupria	46.000	600	70	95	94
Рудничко. Rudnik.	41.650	595	70	71	95
Подринско. Podrigne.	39.200	450	86	90	96
Крагуевач. Cragujevaz.	74.700	938	79	112	97
Крушевач. Cruacevaz.	63.000	647	97	101	98
Пожаревач. Poagiarevaz.	113.700	1.289	88	104	99
Чачанско. Ciaciak.	49.600	445	111	95	102
Алексинач. Alexinaz.	28.150	311	87	107	103
Гургусовач. Gurgusovaz.	40,550	346	*117*	117	106
ЦерноРѣч. Zerna reka.	42.200	442	96	107	110
Смедерево. Smederevo.	48.450	571	*85*	100	115
Ужичко. Usgize.	83.000	662	125	94	117
Цѣла земля. Tutto il paese.	985.000	11.863	83	95	97
у години nell' anno.	1853. —	10.369			
„	52. —	11·727			

Изъ предстовѣе скрижали увидиѣе благонаклоиѣни читательи, да е скупно число жителя нашегъ отечества са 5.000 душа у години 1854 слабіе него што е за предидуѣу назначено. Ово тыме истолковати треба, што су пописомъ 1854. године иѣка окружія манѣ душа показала него пре четири године, при свемъ томъ, што су и природногъ, премда слабогъ, вишка имала. Нѣка су дакле окружія искусила и изселяваня свои жителя у сусѣдна окружія и о овоме ћемо появу на годину пространіе бесѣдити морати.

Прошле 1854. год. сразмѣрно весма е много новы бракова заключено, и ова е година сасвимъ наликъ на 1852. кадъ е такоѣе много бракова сачетано. Одъ 1853 яча е пакъ 1854 година са више него 10%. чему се занста нисмо надати могли. Спрамъ седамнаестъ година вѣнчано е у Бѣоградскомъ окружію са 57% више а у Смедеревскомъ 52%, у цѣлой пакъ Сербіи са 28%. Зачудо е пакъ да е у граду Бѣограду као иѣка накнада за истогъ имена окружіе са 18% манѣ вѣнчано него пре, а и у Гургусовачкомъ 10% манѣ. Кадъ разсудимо, да свакій сталный бракъ одсѣкомъ по 20 година кодъ насъ трае, то изъ података ланьске године слѣдуе, да у Бѣоградскомъ окружію лане више одъ 10 година то траянѣ было ніе, кое е у многомъ погледу штетно за народно благостанѣ.

Окружіе. Circolo di	Рођени муж. Nati maschi,	женс. femmine,	скупа. totale	Једно рођенъ долазило е на душа: Una nascita accade sopra individui. Године. nell' anno. 1854.	1853.	1837—53.
Градъ Бѣогр. Città di Belgr.	203	229	432	23·9	22·1	22·7
Ягодинско. Jagodina.	1 098	918	2.016	26·9	25·9	25·4
Шабачко Sciabaz.	1.168	1.117	2.285	*28·3*	26·6	25·6
Краинско. Craina.	1.071	997	2.068	28·0	22·8	25·7
Бѣоград. Belgrado.	1.095	995	2.090	25·5	25·1	25·9
Валѣвско. Vaglievo.	1.387	1.362	2.749	25·8	25·5	26·3
Крушевач. Cruscevaz.	1.121	992	2.113	29·8	27·5	27·1
Крагуевач. Cragujevaz.	1.308	1.181	1.489	30·0	28 6	27·1
Ћуприско. Ciupria.	778	726	1.504	30·7	28 1	27·2
Пожарев. Posgiarevaz.	2.053	1·895	3.948	28·8	25 8	27 2
Смедерев. Smederevo.	976	932	1.908	25·4	25·4	27 8
Алексин. Alexinaz.	523	495	1.017	*26·7*	23·4	30·0
Подринск. Podrigne.	795	718	1.513	*25·8*	28·9	30·3
Гургусов. Gurgusovaz.	734	667	1.401	29 0	27·5	30·9
ЦерноРѣч. Zerna reka.	670	611	1.381	32·9	33·7	31·7
Рудничко. Rudnik.	732	651	1.383	30·1	31·7	33·2
Чачанско. Ciaciak.	690	656	1·346	36·8	37·7	33·2
Ужичко. Usgize.	1.359	1.264	2.623	31·6	33 2	34·2
Цѣла земля. tutto il paese.	17.761	16.406	34.167	28·8	27·6	28 3
Годан. 1853. nell' anno.	18.567	27.377	35.944			
„ 52.	20.244	18.369	38.813			

Изъ предходећегъ прегледа увѣрили смо се, да су вѣнчаваня у ланьской години са 10% многочисленія была одъ прекланьске године и да се она у овомъ смотрению само са годиномъ 1852. успоредити може; изъ ове пакъ скрижали рођеня примѣчавамо, да су рођеня крозъ прошле три године све то слабія испадала. Одсѣкомъ крозъ седамнаестъ година вѣнчаванъ е на 97 душа єданъ новый бракъ и рођено на 28·3 душа по єдно дѣте, у години 1854 вѣнчано е вećъ измећу 83 душе, єданъ паръ и рођено єдно дѣте текъ на 28·8 душа, дакле у очевидной смо штети были. Спрамъ год. 1853 парочито е Краиско окружіе у рођенима яко издало, а спрамъ вишегодишнѣгъ одсѣка имало е Крагуєвачко са 11% маиѣ а исто толико и Шабачко. Као накнаду за Шабачко окружіе было е у Подринскомъ напротивъ са 22% више рођеня спрамъ среднѣгъ числа а исто толико имало е и Алексиначко више. Кадъ е поморъ у комъ мѣсту якъ онда обычно и рођеня чешћа бываю, кодъ Шабачкогъ окружія видимо пакъ у прошлой години поредъ ослабленогъ числа рођене дѣце и доста честы вѣнчаваня, такође и преякъ поморъ као рѣдко пре што се забѣлежити могао — Изъ сравниваня кои у идућой години обѣлодаити намѣравамъ явствуе, да су у Русіи рођеня чешћа, на западу рѣћа а у средньой Европи исто тако яка као и кодъ насъ.

Занимльиво е видити како су се у Сербіи вѣнчаваня крозъ послѣдньи осамнаесть година яко множила, а рођеня ипакъ равный коракъ с' истима держала нису.

одъ — године:	долазилов на душа єдно вѣнчанѣ.	рођенѣ.
1837 — 42.	104	30·6
43 — 48.	97	27·7
49 — 54.	91	28·2

У послѣднѣмъ временику вѣнчаваня су спрамъ первогъ здраво опчала, али рођеня су найчешћа была у второмъ а не у послѣднѣмъ. Овай е поновъ у толико неповольніи, што минувша година и іоштъ чешћа вѣнчаваня показуе али напротивъ и рѣћа рођеня спрамъ послѣднѣгъ временика.

На едно вѣнчанѣ долазило е рођена
Sopra un matrimonio si noverarono nascite

Г о д и н е.

Окружіе Circolo di	nell' anno. 1854.	1853.	1837—53.
Рудничко. Rudnik.	2·32	2·24	2·88
Валѣвско. Vaglievo.	2·38	3·08	2·94
Чачанско. Ciaciak.	3·02	2·51	3·05
Шабачко. Sciabaz.	2·23	3·67	3·10
Подринско. Podrigne.	3·36	3·12	3·17
Краинско. Craina.	3·25	3·93	3·40
Ужичко. Usgize.	*3·96*	2·83	3·43
Гургусовач. Gurgusovaz.	*3·76*	4·25	3·44
Алексинач. Alexinaz.	3·27	4·56	3·45
Ћупрійско. Ciupria.	*2.28*	3·40	3·46
Церноречко. Zerna reka.	2·90	3·23	3·48
Бѣоградско. Belgrado.	*2·55*	3·38	3·51
Градъ Бѣоградъ Città di Belgrado.	3·63	4·27	3·55
Ягодинско. Jagodina.	2·67	3·60	3·57
Крагуевачко. Cragujevaz.	2·65	3·93	3·58
Крушевачко. Cruscevaz.	3·27	3·69	3·60
Пожаревачко. Posgiarevaz.	3·07	4·03	3·65
Смедеревско. Smederevo.	3·34	3·98	4·14
Цѣла земля tutto il paese.	2·88	3·46	3·40

Почемъ су вѣнчаваня у години 1854. сасвимъ честа, а рођеня опетъ саразмѣрно рѣдка испала, то ніе другчіе ни могло быти, но да се и брачна плодность као сасвимъ незнатна показати морала. У Ћупрійскомъ окружію найслабія се плодность показала и то са 34%, а у Бѣоградскомъ са 27%, све спрамъ новише година; Ужичко е пакъ имало 16% више а и Гургусовачко 9%. Цѣла Сербія имала е ланьске године 15% слабію плодность одъ обычны година и ова се саверщено са годиномъ 1843. успоредити може, кадъ се тако исто слаба плодность показала. Узмемо ли брачну плодность крозъ више времена изъ пређашньи година, то примѣчавамо у томе превелико колебанѣ тако е на 100 нововѣнчаны рођено:

одъ — године:	
1837 — 42.	342
44 — 48.	353
49 — 54.	325

Одъ ова три временика последньій као преслабъ яко у очи пада и готово е са толико одъ среднѣгъ числа слабіи, у колико е вторый ячій а первый сасвимъ редованъ остае. — Іоштъ ни у едной земльи овако слабу брачну плодность немога смо примѣтити као што обычно кодъ насъ суштествуе. —

На 100 женски рођеня долазило е мужки
Sopra 100 femmine nacquero maschi.

Окружіе. Circolo di.	Године. nell' anno. 1854.	1853.	1837—53.
Крагуевачко. Cragujevaz.	110·7	103·5	105·1
Градъ Бѣогр. Città di Belgrado.	*88·7*	101·1	106·1
Рудничко. Rudnik.	*112·4*	93·7	106·2
Чачанско. Ciaciak.	105·2	116·6	106·6
Пожаревачко. Posgiarevaz.	108·3	108·1	106·6
Гургусовачко. Gurgusovaz.	110·0	104·9	107·5
Подринско. Podrigne.	110·7	102·9	107·5
Ягодинско. Jagodina.	119·4	108·8	107·5
Валѣвско. Vaglievo.	101·8	114·0	107·7
Краинско. Craina.	107·2	104·4	107·9
Ћупрійско. Ciupria.	107·1	102·7	108·2
Бѣоградско. Belgrado.	110·0	109·9	108·2
Алексиначко. Alexinaz.	105·6	106·1	108·3
Церноречко. Zerna reka.	109·7	106·1	108·9
Шабачко. Sciabaz.	104·6	105·1	110·0
Смедеревско. Smederevo.	104·7	107·3	110·0
Ужичко. Usgize.	107·5	109·3	110·6
Крушевачко. Cruscevaz.	113·0	109·4	110·9
Цѣла земля. Tutto il paese.	108·3	107·0	108·2

Као што смо и у прошлимъ годинама видили исто тако повторава се подобно дѣло и у ланьской години, да су срѣчъ кодъ насъ мужска рођеня многочисленія спрамъ женски него што е то у цѣлой Европи случай. Одъ едногъ до другогъ котора примѣчавамо додуше и у ланьской години у очи падаюћу разлину, єръ докъ е у Ягодинскомъ са 11%, она яча была него пре, и у Рудничкомъ 6%, видимо у граду Бѣограду и 16% слабіи спрамъ пређашньи година размѣръ а у Валѣвскомъ окружію такође са 6%. — Еле довольно е, да се у Сербіи на 1000 дѣце женскогъ, по 1083 мужсногъ пола роди, а у Европи иначе нема више но 1060.

Раздѣлимо ли осамнаестъ прошлы година на три равне части, то добывамо за сваку на 100 кћерій, сынова:

одъ —	годиве:	
1837 —	42.	108·7
43 —	48.	108·5
49 —	54.	107·5

Опаданѣ е дакле редовно настало и нарочито е яко было крозъ послѣдньи шестъ година.

Окружіе Circolo di:	Умерли. Morti. муж. maschi,	женс. femmine,	свупа. totale.	Єдавъ смертвый случай долазіо а на душа Un caso di morte accadde sopra indiv. Године nell' anno 1854.	1853.	1837—53.
Градъ Бѣоір. Città di Belgrado.	308	222	530	27·6	25·0	24·4
Шабачко. Sciabaz.	1436	1218	2654	24·4	23·2	33·2
Валѣвско. Vaglievo.	1127	1059	2186	32·5	23·6	34·1
Краинско. Craina.	1125	1034	2159	26·9	32·4	34·4
Бѣоград. Belgrado.	929	710	1639	32·5	22·8	36·2
Ягодинско. Jagodina.	1040	933	1973	27·5	22·1	38·3
Чачанско. Ciaciak.	714	549	1263	39·3	32·2	43·4
Рудничко. Rudnik.	669	510	1179	35·3	25·9	43·8
Подринско. Podrigne.	598	471	1069	36·7	25·6	44·0
Крагуевачко. Cragujevaz.	1258	1070	2328	32·1	25·7	44·1
Ћупрійско. Ciupria.	666	539	1205	38·3	25·6	44·3
Смедеревско. Smederevo.	666	524	1190	40·7	30·8	49·3
Крушевачко Cruscevaz.	736	572	1308	48·1	40·7	50·3
Пожаревачко. Posgiarevaz.	1395	1187	2582	44·0	40·1	50·8
Алексиначко. Alexinaz.	371	355	726	37·4	29·3	52·9
Гургусовачко. Gurgusovaz.	332	279	611	66·4	41·5	61·2
Церноѓечко. Zerna reka.	393	366	759	55·5	70·9	62·5
Ужичко. Usgize.	740	636	1376	60·3	42·2	62·6
Войнство. Soldati.	157	—	157	15·8	19·5	16.5
Цѣла земля. tutto il paese.	14.660	12.234	26.894	36·6	30·0	43·5
Године 1853 nell' anno	18.032	15.144	33.176			
„ 1852	13.024	11.173	24.197			

Кодъ овогъ дела наши державописцы послова съ радосћу примѣчавамо, да смо у ланьскомъ Гласнику сасвимъ погрѣшно прорицали — поморъ у 1854 години далеко є иза ужасногъ у 1853 години случившегъ се, заостао. Повольна разлика износи єдну четвертину, но као што и изъ предстоєћегъ прегледа явствує, инакъ ланьскій поморъ у обште никако за слабъ оцѣнити нећемо; напротивъ спрамъ вишегодишнѣгъ одсѣка у толико є ячій у колико є спрамъ 1853. год. слабіи испао. Ова неповольна разлика спрамъ срећны година износи кодъ иѣки котора погружаваюћій скупъ, тако є н. п. у Алексиначкомъ са 58%, а и у Ягоднискомъ са 56% више опояно него обычно; Гургусовачко пакъ показало є манѣ смертны случаєви са 9% и ћупрійско са исто толико Мы ћемо као разборити привредителъи између два зла манѣ бираюћи одобрити, да и цифра рођеня ослаби, али увеличанъ поморъ, мыслећи на све отуда проистичуће приватне неволѣ увѣкъ се съ тугомъ нашегъ серца коснява. Истинабогъ у цѣлой Европи маньій поморъ ніє него што є и у нашемъ отечеству, али тамо є поне у толико ова несрећа сносителнія, што она саразмѣрно све узрасте людства постизава, гдѣ напротивъ кодъ насъ, по вѣроватнимъ нагађанама доводећи, она нарочито разредъ зрѣлы людій затире, дѣцу обычно штедећи.

Ниже слѣдуюћій прегледъ изасниће намъ довольно устремителну смертность у последнъимъ годинама.

одъ —	године:	Єданъ смертный случай догађао се између душа:
1837 —	42.	56·8
43 —	48.	47·2
49 —	54.	36 8

На 100 женсан умерло е мужки.
Sopra 100 donne morirono uomini.

Окружіе Circolo di	Године nell' anno. 1854.	1853.	1837—35
ЦерноРЋчко. Zerna reka.	107·4	105·1	108·2
Гургусовачко. Gurgusovaz.	118·9	101·0	108·6
БЋоградско. Belgrado.	*130·8*	107·2	108·7
Ћупрійско. Ciupria.	123·5	103·9	109·5
Пожаревачко. Posgiarevaz.	117·5	112·7	109·6
Ягодинско. Jagodina.	111·5	115·4	110·4
Ужичко. Usgize.	116·3	111·2	110·6
Алексиначко. Alexinaz.	*104·5*	115·1	112·6
Крайнско. Craina.	108·8	117·7	112·9
Смедеревско. Smederevo.	127·1	118·6	112·9
Крушевачко, Cruscevaz.	128·7	121·6	113·1
Крагуевачко. Cragujevaz.	117·8	116·8	115·9
Рудничко. Rudnik.	131·1	143·4	116·9
ВалЋвско. Vaglievo.	106·4	119·7	118·1
Шабачко. Sciabaz.	117·2	119·0	118·3
Подринско. Podrigne.	126·8	136·1	124·2
Чачанско. Ciaciak.	130·2	132·6	128·3
градъ БЋоградъ. Città di Belgrado.	138·7	180·2	177·7
ЦЋла земля. Tutto il paese.	119·8	118·8	116·2

Као што се редовно кодъ насъ догађа да су смертоносне године нарочито мужскомъ полу намѣнѣне, исто тако видимо и у ланьской години, при ячемъ по обычно помору, да є на сараньны петъ жена већъ шестъ одъ мужскогъ пола долазило. Она є разлика нарочито велика у Бѣоградскомъ окружію и то са 20% и у Крушевачкомъ са 14%, али перво є окружіе нарочито изъ тогъ узрока тако велику неповольну разлику показало, што су при централномъ мѣсту становавши пре сужницы одъ Бѣоградски пароха и сараньивани были а у минувшой години одъ Топчидерскогъ, и тако су они са своя 43 смертна случая у окружіе а не у градъ Бѣоградъ смѣститисе морали. Валѣвскій которъ показао повольну разлику са 10%, а Алексиначкій са 7% спрамъ предходећи година. Одъ шестъ до шестъ година сараньивано є на 100 жена, людій:

одъ —	године:	
1837 —	42.	116·0
43 —	48.	114·7
49 —	54.	118·0

Окружіе Circolo di.	Вышавъ. Sopravanzarono. муж. maschi,	жен. femmine,	скупа. totale.	Народоумноженѣ было е на сто L'aum. della popol. era sopra % di Године. nell' anno. 1854.	1853.	1837—53.
градъ Бѣогр. Città di Belg.	-105	7	-98	·12	·75	·42
Чачанско. Ciaciak.	-24	107	83	·17	-·46	·70
Рудничко. Rudnik.	63	141	204	·49	-·84	·73
Валѣвско. Vagllevo.	260	303	563	·79	-·32	·86
Шабачко. Sciabaz.	-268	-101	-369	-·57	-·54	·89
Краинско. Craina.	-54	-37	-91	-·16	1·35	·97
Подрынско. Podrigne.	197	247	444	1·13	-·46	1·03
Бѣоградск. Belgrado.	166	285	451	·85	-·39	1·10
Ягодинск. Jagodina.	58	-15	43	·08	·66	1 32
Ужичко Usglze.	619	628	1247	1·50	·66	1·33
Крагуев. Cragujevaz.	50	111	161	·21	-·38	1·41
Ћупрійс. Ciupria.	112	187	299	·65	-·35	1·43
Алексин. Alexinaz.	152	140	293	1·10	·85	1·45
Цернор. Zerna reka.	277	245	522	1·24	1·61	1·55
Смедер. Smederevo.	310	408	718	1·48	·71	1·56
Гургусов. Gurgusovaz.	402	388	790	1·95	1·23	1·60
Крушевач. Cruscevaz,	385	420	805	1·28	1·18	1·68
Пожарев. Posgiarevaz.	658	708	1.366	1·20	1·38	1·71
Цѣла земля Tutto il paese.	3.101	4.172	7.273	·74	·28	1·23
године. 1853. nell' anno.	535	2.233	2.768			
„ 1852	7.220	7.396	14.616			

На никои начинъ ни на овако великій вышакъ урођенима надъ умерлима изгледали нисмо, као што се на срећу нашегъ отечества у прошлой години показало. Додуше онъ текъ половину пређашньи година ианоси, али ипакъ є збогъ неповольны политичны околностій за Сербію тако великій као што може быти ни у єдномъ предѣлу Европе у поменутой години ніє могао испасти, а нарочито 1853. год. далеко превазилази.

Поучтелно є у овомъ погледу разлику у поєдньимъ окружіяма на видикъ ставити. Тако су на два края Сербіє стоєћа окружія, Гургусовачко и Ужичко далеко више имаия нашой державн стекла него у пређе бывшимъ мирнимъ годинама, сва су пакъ остала манѣ привредила а нарочито су Шабачко и Краинско, опетъ на два противна края лежећа и одъ главногъ своггъ доста великій дѣо окерньили. Друга дна опетъ противположена котора, градъ Бѣоградъ и Чачанскій, додуше ништа нису изгубили, али су и сасвимъ слабу корысть земльи принели. — И у овой години было є као и у предходећимъ, женскиня є са тисућу душа више приновлѣно него мужскогъ пола, ков се изъ великогъ помора овогъ последнѣгъ довольно обяснити може. — Дали ће икада вишакъ величину одъ 1% достићи? — А 2%, као што се нѣкада догађало, као да ће само скромна желя родолюбивимъ нашимъ державницыма остати! —

Природный вышакъ на три равна періода подѣлѣнъ показао се:

одъ —	године:	
1837 —	42.	1·39%
43 —	47.	1·47 „
48 —	54.	·81 „

Окружіе. Circolo di.	Людство ће се удвоити кроз годова. по размѣру множеня. la popolazione potra raddopiarsi in anni. Године. nell' anno 1854.	1853.	1837—53.
Градъ Бѣоградъ Città di Belgrado.	555·3 —	88·8	158·6
Чачанско. Ciaciak.	392·0 —	145·0	95·3
Рудничко. Ruduik	136·1 —	79·4	91·3
Валѣвско. Vaglievo.	84·4 —	208·3	77·3
Шабачко. Sciabaz.	— *116·9* —	123·5	74·7
Краинско. Craina.	— *416·6*	49·5	68·7
Подринско. Podrigne.	59·0 —	144·9	64·7
Бѣоградско. Belgrado.	78·4 —	170·9	60·6
Ягодинско. Jagodina.	833·3 —	101·0	50·5
Ужичко. Usgize.	*44·4*	101·0	50·1
Крагуевачко Cragujevaz.	317·5 —	167·0	47·2
Ћупрійско. Ciupria.	169·2 —	190·0	46·6
Алексиначко. Alexinaz.	60·6	78·4	46·0
Церноречко. Zerna reka	53·8	41·4	43·0
Смедеревско. Smederevo.	45·0	93·9	42·7
Гургусовачко. Cruscevaz.	*34·2*	54·2	41·6
Крушевачко. Gurgusovaz.	52·0	56·4	39·7
Подринско. Posgiarevaz.	55·0	48·3	39·0
Цѣла земля. Tutto il paese.	90·1	238·1	54·2

Време за коє се людство датогъ єдногъ предѣла удвоити може стои у правомъ одношеню къ проценту народногъ умноженя. Главно, носеће десетъ на сто годишнѣ, управо пола само времена за своє удвоєнѣ одъ оногъ изискує, коє недає више одъ петъ на сто. Често удвояванѣ народне стоке, — кога є главно начело народъ — у многима є приликама животно пытанѣ єдне державе. Тако и. пр. Велика Британія 5000 душа на сваку четвороугольну милю брои, а Сербія само єдну тисућу, дакле главногъ у людству она держава нетъ путій више има него наше отечество, али почемъ знамо, да се у великой Британіи людство крозъ свакі седамдесетъ година удвоява, то бы онда за насъ нужно было, да се одма послѣ 14 год. наше людотво удноява ако желимо нѣкада онако богати быти као и Енглези што су. Изъ найновієгъ искуства о противномъ смо увѣрени, да се сирѣчь и за наше жительство найманѣ ополико година за удняанѣ изискує, колико и за оно саюжены краљвства. —

Изъ выпеставлѣне скрижали происходи, да би жительи Шабачкогъ Окружія послѣ само два човѣчія вѣка сасвимъ истребленни были кадъ бы нѣшто онако неповольный размѣръ природногъ прираста и за будуће године као правило остао. По ланьской години Ужичко бы накъ одма съ концемъ овога вѣка своє людство удвоило а Гургусовачко и за само тридесетъ и четири године. — У грађанскомъ животу примѣчавамо често дивну политичку добродѣтель кодъ поєдины особа, збогъ чега общту похвалу заслужую, а небы ли и намного рачунаюћи Пожаревляне као добре родолюбце сматрати морали а Чачане напротивъ као расшкуће. —?

Число порѣски глава.
Numero dei contribuenti.

Окружіе Circolo di	Године. nell' anno. 1836.	1853.	умноженѣ. Одъ овы е. aumento totale. 1836—53.	доселѣно. immigrati. на сто. per cento.
Градъ Бѣогр. Città di Belgrado	1.283	1.340	·03	-·39
Чачанско. Ciaciak.	7.480	8.139	·50	-·20
Рудничко. Rudnik.	5.821	6.747	·86	·13
Валѣвско. Vaglievo.	9.847	11.496	·91	·05
Подринско. Podrigne.	5.428	6.570	1·12	·09
Шабачко Sciabaz.	8.869	11.008	1·27	·38
Ужичко. Usgize.	9.871	12.746	1·39	·16
Ягодинско. Jagodina.	7·473	9.743	1·55	·23
Крагуевачко. Cragujevaz.	9.136	12.025	1·61	·20
Бѣоградско Belgrado.	6·619	8.908	1·74	·64
Ћупрійско. Ciupria.	6.126	8.630	1·99	·56
Краинско. Craina.	8.519	12.062	2·00	1·03
Крушевачко. Cruscevaz.	7.441	10.528	2·02	·34
Пожаревачко. Posgiarevaz.	14.875	21.299	2·08	·37
Смедеревско. Smederevo.	5.542	8.108	2·21	·65
Гургусовачко. Gurgusovaz.	4.574	7.117	2·57	·97
Церноречко. Zerna reke.	5.590	8.805	2·62	1·07
Алексиначко. Alexinaz.	2.843	4.719	2·91	1·46
Цѣла земля. Tutto il paese.	127.341	169.990	1·69	·46

Као што намъ е свима познато, нашъ найглавніи приходъ за державну благайницу састой се изъ главнице. Дотични ће предметъ додуше скоро особеномъ састанку мѣсто уступити, али почемъ са умноженѣмъ народа еднакій коракъ держи, то се и онъ ради болѣгъ сравнивання природны закона о у множеню людства овдѣ на видикъ ставля. Общти пописи людства предузимали су се увѣкъ послѣ три до четири године кодъ насъ и съ ньима су и порѣзъ плаћаюће главе, — кое су као главна цѣль оне раднѣ сматране — изналазене. У међувременима растіо е брой порѣзски глава сходно множеню людства, ако се међутимъ само одъ усвоеногъ едаредъ начина располаганя терета одступало ніе. Порѣзске главе съ концемъ 1836. год. пронађене су посредствомъ пописа а оне 1853. год. имаю за себе основъ пописа у 1850. год. произведеногъ съ додаткомъ новоженѣны у позніимъ годинама и съ одбиткомъ смерћу уништены глава.

Трећій овдѣ ставлѣный стубацъ разлаже намъ по стотичномъ размѣру величину годишнѣгъ множеня глава крозъ послѣдньи седамнаестъ година, изъ кога увнѣамо, да се Алексиначко Окружіе крозъ то време за нашу благайницу найкористніе показало, напротинъ у Чачанскомъ окружію текъ е шеста часть овога размѣра постигнута. Онако слабый размѣръ множеня кодъ града Бѣограда не почива толико ва слабомъ природномъ прирасту нѣговы жителя, колико што се обстоятельствомъ неправилногъ порѣзнваня данка обяснити смѣ. — Четвертый горе ставлѣный стубацъ показуе намъ ону часть процента свескупногъ умноженя порѣзски глава, коя се као досѣлѣна сматрати има, было иза гравице, было изъ други окружія Сербіе. Тако е н. пр. у Алексиначкомъ окружію природно